

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt II. De speciebus Temperantiæ, Abstinencia, Sobrietate, Castitate,
Pudicitia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

efficiens in aliqua materia moderationem, potest dici pars temperantiae, seu virtus ei adiuncta. Tribus autem modis potest fieri haec moderatio. Primo, In motibus animi internis. Secundo, In motibus externis. Tertio, In rebus externis. Motus interni, quibus anima profectur aliquid, (præter concupiscentiam, quam moderatur temperantia) sunt tres. Primus est, Motus voluntatis concitate impetu passionis: & hunc refrænat *continentia*; qua fit vt licet pars inferior patiat magnos impetus concupiscentiae, superior tamen non vincatur. Secundus est, Motus spei, tendentis inordinatè in excellentiam aliquam: hunc refrænat *humilitas*. Tertius est, Motus iræ tendens in vindic-

tam: hunc coërcet *mansuetudo*, cui affinis est *clementia*. Externa autem quæ moderatione indigent, sunt duo, motus externi, & cultus externus. Motus externos (sub quibus etiam verba intellige) temperat virtus quædam, quæ *modestia moris* dici potest. Cultum autem externum & omnem apparatus externum regit alia virtus, quam *modestiam cultus* vocare possumus. Itaque partes potentiales temperantiae sunt *continentia*, *humilitas*, *mansuetudo*, *clementia*, & *modestia* duplex. Interdum tamen *modestia* accipitur generalius, vt contineat etiam humilitatem & studiositatem, vt patet ex D. Thoma q. 143. & 160. art. 2. vbi quatuor ponit species modestiae.

CAPVT II.

De speciebus Temperantiae, Abstinencia, Sobrietate, Castitate, Pudicitia.

Habet Dubitationes 16.

DVBITATIO PRIMA.

Quid sit abstinencia.

D. Thomas quaest. 146.

Abstinencia.

ABSTINENTIA in materia temperantiae significat propriè alimentorum subtractionem, quæ maior sit, quàm ratio temperantiae per se postulet. non enim qui temperatè bis vescitur carnibus per diem, sumpto fortè manè ientaculo, dicitur abstinere, vel esse abstinens, sed temperans. vnde propriè significat maiorem quendam & insigniorem virtutis temperantiae, circa cibos versantis, actum, & hanc ipsam virtutem, qua parte ad talem actum se extendit. hoc modo passim accipitur à Patribus, qui de abstinencia loquuntur, & 2. Pet. 1. *Mimistrate in scientia abstinenciam*. Tamen D. Thomas hoc loco accipit hoc nomen vt significet integram virtutem temperantiae circa cibos; quæ aliquin nomine specifico caret, & solet nomine communi temperantiae appellari.

² *Abstinencia* igitur hoc modo accepta, est virtus, cupiditates & delectationes esculentorum inordinatas refrænans, & in ipso vsu debitam moderationem constituens. *Inordinata* autem illæ esse possunt, vel quia trahunt ad id quod est illicitum, (v.g. ad vescendum cibo vetito) vel loco aut tempore incongruo; vel ad nimiam quantitatem; vel ad modum indecorum; vel quia nimis sunt vehementes & importunæ, non sinentes hominem aliud quàm de cibo & ventre cogitare. Hæc igitur omnia refecat & tollit virtus abstinencia. facit autem hoc eo modo, quo ratio & appetitus superior rationi conformis, appetitum inferiorem regere & coërcere solet, de quo supra lib. 3. cap. 1. num. 5. & 6. & 1. 2. q. 9. ar. 2.

³ *Debita moderatio* in ipso vsu requisita est, quæ valetudini & officio mentis congruit. vnde diuus Augustinus libro 10. Confess. cap. 31. *Hoc me docuisti, vt quemadmodum medicamenta, sic alimenta*

sumpturus accedam. vel certè quæ congruit castigationi corporis & carni (subiugandæ spiritui, absque notabili valetudinis læsione. etsi enim delectationes ciborum non sint appetendæ aut vsurpandæ, nisi quatenus valetudini corporis & idoneæ dispositioni mentis ad suas functiones obeundas congruit; (nisi fortè in casu aliquo particulari, ob causam extrinsecam ratio aliud poscat) tamen hæc mensura non semper est seruanda in illis subtrahendis; possunt enim occurrere circumstantiæ & iustæ causæ, ob quas expediat abstinere etiam plus quàm valetudini congruit, v.g. vt caro castigetur & spiritui subiciatur; vt pro peccatis satisfiat, &c. etiam si vires corporis minuantur: modò tamen non grauiter breui tempore valetudo frangatur, ita vt mens reddatur ad suas functiones ineptior: ea enim bona est corporis valetudo, quæ optimè menti seruit; nam corpus est propter animæ functiones.

Notandum tamen est, quando abstinencia est maior quàm ratio temperantiae per se postulat, non semper illam fieri ex affectu virtutis, quæ sit species temperantiae; ac proinde nec esse semper actum talis speciei formaliter: si enim fiat tantum affectu placendi Deo, erit formaliter opus charitatis; si vt satisfacias pro peccatis, erit opus penitentiae; si vt carnem subicias spiritui, erit opus castitatis, huius enim est frangere libidinem, ac motus carnis inde sequentes, & facere illam rationi parère; si autem quia congruit tibi ad hoc vt mens sit magis idonea ad suas functiones, sic erit propriè actus huius virtutis. Ex cuiuscumque tamen virtutis affectu procedat, semper dicetur actus temperantiae & abstinencia; quia est actus virtutis in materia abstinencia.

Porro qui abstinenciae sunt dediti, his duo vitia potissimum vitanda sunt, *impatientia* & *superbia*;

P p p 2

vt ele-

⁴ *Ex vitia virtutis affectu fieri potest.*

vt eleganter docet D. Gregorius, 3. parte Pastoralis, admonit. 20. *Impatientia* quidem, quia abstinentia exsiccat corpus, humores accendit, & biliosos efficit. *Superbia* verò, quia magni aestimantur ab hominibus: est enim res vulgo ardua, foris apparens, & speciem eximie sanctitatis præ se ferens. vide plura hac de re loco notato, & apud D. Augustinum lib. 10. Confess. cap. 30.

DUBITATIO II.

Quid sit ieiunium, & quoniam ad eius legitimum observationem requirantur.

D. Thomas q. 147.

6 **N**omen *ieiunij* abstinentiam ciborum importat: vnde per metaphoram transfertur ad abstinentiam vitiorum. Sic D. Basilius Hom. 1. de ieiunio dixit: *Verum ieiunium est, ab omnibus vitiis esse alienum.* & D. Augustinus Tract. 17. in Ioanem: *Ieiunium magnum & generale est, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi.*

Ieiunium quid.

Proprie autem significat maiorem quamdam victus parsimoniam & abstinentiam, quam communis temperantia regula postulet: maiorem inquam, tum temporis diuturnitate, tum ciborum qualitate: vt enim quis proprie dicatur ieiunare, aut ieiunium colere iuxta modum loquendi Scripturæ & SS. Patrum, requiruntur hæc duo, abstinentia longior, & victus ratio durior. vnde Danielis 10. de tali ieiunio dicitur: *Panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum.*

7 Potest hoc variis modis fieri, vt patet ex gestis Eremitarum & Monachorum; quorum plerique solo pane & sale ad cibum, & aqua ad potum utebantur: alij etiam pane abstinebant, radicibus, herbis, vel leguminibus contenti: alij semel in die, idque ad vesperam reficiebantur: alij alternis: alij duobus, tribus, quatuor, aut pluribus interpositis; sicut Simeon Stylites, qui extra tempus Quadragesimæ, solum octauo die cibum sumebat, lupinos nimitum aqua maceratos: per totum tempus Quadragesimæ: nihil omnino, vt refert Theodoretus in Vita ipsius. Quod si fiat eo modo, quo Ecclesia omnibus fidelibus præscribit, dicetur proprie *ieiunium ecclesiasticum.*

Ieiunium ecclesiasticum.

Tria requirit.

8 Vt autem eo modo fiat, tria requiruntur. Primò, Abstinentia ciborum certi generis. Secundò, Abstinentia plurium refectioinum. Tertio, Certa refectioinis hora.

Cibi à quibus abstinentium.

Quod ad primum attinet, cibi à quibus abstinentium, sunt in primis carnes vulgò dictæ; nempe vt carnes distinguuntur à piscibus. nam & pisces suam carnem habent, sed vulgò caro non vocatur. Secundo loco, oua; sed tempore Quadragesimæ; nam extra hoc tempus Iure communi non sunt vetita, sed solæ carnes, teste diuo Thomas art. vlt. quibusdam tamen locis consuetudo ea non permittit in ieiuniis, etiam extra Quadragesimam, vt in Hispania, & quibusdam partibus Galliæ, teste Nauarr. cap. 21. num. 15, vnde ibi ab illis abstinentium. Tertio, lacticinia: sed Iure communi solum tempore Quadragesimæ vetantur, extra illud permittuntur. quibusdam tamen locis consuetudo permittit lacticinia, etiam in Quadra-

gesima, exceptis paucis diebus, vt in Belgio: aliis non permittit, etiam extra Quadragesimam, sicut de ouis dictum est.

Porro hæc tria genera prohiberi tempore Quadragesimæ, patet cap. 7. Denique, dist. 4. ex Gregorio 1. *Par est, vt nos, qui his diebus a carnibus animalium abstinemus, ab omnibus quoque, quæ sementiuam trahunt originem carnis, ieiunemus; a lacte videlicet, caseo, & ouis.* Verum consuetudo hæc mitigare, sicut & alia Iura humana, potuit; cuius quantitas sit auctoritas in Ecclesia, docet D. Augustinus Epist. 68. ad Casulanum, & 119. ad Ianuarium. Itaque generatim dicendum est, ab illis cibis abstinentium tempore ieiunij, quorum vsum consuetudo loci non permittit. secus de ijs, quos permittit. Neque requiritur, vt consuetudo Ius commune relaxans, quadraginta annorum spatio bona fide fuerit obseruata, sed sufficit aliquot annorum spatium, si Prælati, præsertim Summus Pontifex sciat & non contradicat: de quo supra cap. 6. dubit. 14. vide Medinam, de Ieiunio q. 8. Olim etiam a vino abstinebant, vt colligitur ex Cyrillo catechesi 3. Theophilo Alex. Epist. 3. de cyclo Paschali, & Chrysof. Homil. 6. ad populum. Verum modo non est obligatio talis abstinentiæ, saltem in Ecclesia Latina.

Secundò, Requiritur abstinentia plurium refectioinum, ita vt intra spatium diei naturalis non nisi semel corpus cibo reficiatur. hoc etsi Iure non videatur expressum, vsum tamen Ecclesiæ antiquissimus, & ratio ipsa docet: ita enim Ecclesia vult per ieiunium corpus castigari & concupiscentiam coerceri, vt tamen natura ipsa non notabiliter lædatur: læderetur autem, nisi vna refectio permitteretur: & corpus non castigaretur, si permitterentur duæ. Refectioinem intelligo sumptionem cibi ad alendum corpus.

Vna refectio.

Ex his inferunt Primò, Potus sumptionem crebriorem non vetari; vt notat D. Thomas art. 6. ad secundum: quia potus ordinatur potius ad cibi per corpus distributionem, & sanguinis refrigerium, quam vt per se corpus alat. quod si interdum alat, id per accidens est; & non tantum alit, quantum cibis. vnde Ecclesia eius rationem non habuit. quare etiam si quis eo fine vtratur, etiam immoderate, non violabit præceptum Ecclesiæ de ieiunio, etsi contra temperantiam peccet.

Sumptio potus.

Potes, Vtrum immoderato potus vel cibi vsum amittatur meritum ieiunij, sicut insinuat D. Thomas art. 6. ad 2.

Respondeo, Si tantus sit excessus vt peccet mortifere, amittit meritum ieiunij, sicut & aliorum bonorum operum. si autem non peccet mortifere, non amittit absolute, sed solum ex parte. quia qua parte voluntarie abstinet à cibis ventis, & à secunda refectioine propter Ecclesiæ præceptum, meretur; quod meritum non eliditur, etiam si in vsum cibi vel potus non seruet debitam moderationem. qua tamen parte excedit, non meretur. Idem videre est in pluribus aliis operibus externis, quæ multis partibus constant, vt in oratione, Sacro audiendo, distribuenda eleeosyna, concionando, studendo, &c.

An meritum perdat ieiunij.

Inferunt Secundò, Non prohiberi etiam vsum electuariorum, & conditorum; quia non sumuntur vt alimenta, sed vt medicamenta. nisi quis hæc sumat magna copia in fraudem ieiunij, vt diuus Thomas art. 6. ad 3. ait.

Infer-

11 *Lectores.* Infertur Tertio, Excusari lectores, & ministros mensæ in Monasteriis, aliquid præsumentes, secundum Caietanum v. Ieiunium, & Nauarr. c. 21. num. 13. tum quia id faciunt ne vires notabiliter debilitentur: tum quia illud est inchoatio quædam prandij; & illa diuisio seu interpositio temporis fit ex iusta causa.

cenula. Item fumentes collatiunculam vespertinam; etiam si id faciant non solum ne potus noceat, vt olim, sed etiam alendi causâ, & absque potu: quia consuetudo permittit. Ita Nauarrus & Caietanus supra, & Medina C. de ieiunio, q. 8. mensura autem huius est, quam pro varietate locorum & personarum, consuetudo recepta tenet. non tamen permissum est vt collatiuncula illa sumatur manè, aut meridie, cenâ in vespertinam dilatâ; iuxta Caietanum & Nauarrum supra: quia est contra ius; & consuetudo id non concedit, nisi fortè aliqua causa iusta subsit; vt ratione debilitatis, negotiorum per diem agendorum, studiorum, &c. Si tamen absque causa fiat, non erit nisi veniale, iuxta Toletum, libro 6. cap. 2. quia non violatur ieiunij substantia, sed solum circumstantia illius cœnula mutatur.

Interruptio refectiois. Infertur Quarto, Qui ante iustam refectioem auocatur, potest negotio illo absoluto perficere, donec satis habeat: nam ex intentione censetur vna solum refectio, secus si satis sumplerat, & surrexerit animo non redeundi: nisi fortè prandium adhuc duraret. tunc enim si mutata intentione rediret ad conuiuas à quibus recesserat, non censetur bis prandere; quia est vnicum prandium.

Infertur Quinto, Et si semel vel iterum comedere paucas buccellas extra tempus prandij non sit peccatum mortiferum, si tamen id sæpius fiat eodem die, v. g. septies vel octies, poterit esse peccatum mortiferum. Ratio est, quia crebre illa comestiuicula æquivalent notabili refectioi. Nam effectus singularum manet, & ita corroborant naturam, & tollunt ieiunij difficultatem, perinde ac si simul fierent. sicuti et si furtum vnius vel duorum assium, non sit nisi veniale; tamen si quis sæpè furtum vnius assis committeret, tandem peccaret mortifere; quia multi efficiunt quantitatem notabilem, cuius retentio est peccatum mortale.

12 *Hora refectiois.* De tertio, Requiritur certa refectiois hora. hæc ex consuetudine iam passim recepta, est circa meridiem. olim erat circa nonam diei, id est, tertiam pomeridianam; vt colligitur cap. Solent, de Consecr. dist. 1. ex Concilio Cabilonensi: quæ consuetudo adhuc tempore D. Thomæ durabat, vt patet ex art. 7. Hanc horam dico requiri, non positiuè, quasi necesse sit ea hora cibum capere; quia possumus toto die abstinere, si velimus: sed negatiuè, ne videlicet ante illam sumamus, notabili temporis spatio illam præuertentes.

13 Petes, Vtrum notabilis anticipatio, v. g. per vnam vel duas horas, sit peccatum mortiferum? Plerique DD. putant esse peccatum mortale, si absque iusta causa fiat. Ita Couarruias libro 4. variat. cap. 20. num. 16. & Nauarr. cap. 21. num. 27. citant hi duo Auctores Glossam in cap. Vnum. dist. 25. v. Ieiunantibus. Sed vt notat Archidiaconus, Glossa querit, non asserit. Idem sentire videtur Paludanus distinct. 15. q. 4. art. 4. vbi dicit, notabili anticipatione sine causa facta, frangi ieiunium; & Caietanus in Summa, horam conue-

nientem tamquam vnam ex principalibus conditionibus requirit. Ratio esse potest, quia terminus ille præscriptus est, tamquam notabiliter faciens ad mortificationem carnis, & agens ieiunij difficultatem, & meritum: hoc autem tollitur illa præuentione.

Contraria tamen sententia, id esse tantum veniale peccatum, est probabilis; quam tenet Angelus verb. Ieiunium, num. 2. & Innocentius in Rubricam de Observat. ieiuniorum, n. 3. Alexander Halensis pag. 4. q. 103. m. 3. Palacius in Summam Caietani verb. Ieiunium, Toletus lib. 6. Instruct. cap. 2. & alij quidam recentiores. Ratio est, Quia non violatur substantia ieiunij; (quæ solum in duobus sita est; in abstinentia ciborum vitiorum, & abstinentia secundæ refectiois) sed circumstantia quadam accidentalis: quæ manente ieiunij substantia variari potest, & successu temporis magnam varietatem in Ecclesia habuit. Nec obstat quòd dilatio prandij multum videatur facere ad ieiunij difficultatem & carnis mortificationem: quia sicut anticipatio minuit difficultatem, quæ ante meridiem sentiri solet; ita auget eam, quæ percipitur ad vespertinam: & sic omnibus consideratis non notabiliter impedit mortificationem, quæ per ieiunium intenditur.

Quòd si iusta aliqua causa subsit, (v. g. si iter ineundum, si hospites dimittendi) non erit peccatum; vt Nauarrus supra & alij notarunt; addentes, quamuis honestam causam ad hoc sufficere. In multis Monasteriis ex privilegio vel consuetudine receptum est, vt sesquihora vel amplius ante meridiem in ieiunio prandeant.

Porrò ius est cuique pro arbitrio tempus refectiois prorogare, vt Caietanus notat; id enim ieiunij difficultatem auget; & conformius est moribus veteris Ecclesiæ: nam ex indulgentia hora vicinior concessa est.

D V B I T A T I O I I I.

Vtrum in ieiunio ita veniant plures refectioes, vt in singulis peccetur mortifere.

D. Thomas quæst. 147. art. 6.

Quidam docent toties peccari mortifere, quoties plus quam semel comeditur. Ita Ioannes à Neapoli, teste Angelo ver. Ieiunium, num. 22. quam sententiam Medina quæst. 5. de ieiunio, & Couarruias libro 4. variat. cap. 20. num. 13. putant probabiliorē. Probatur hæc sententia; nam in aliis omnibus rebus, quando vetamur aliquid sæpius quam semel vno eodemque die, vel intra certum tempus facere, non solum vetamur facere secundo, sed etiam tertio & quarto; sicut enim sacerdos vetatur sæpius quam semel eodem die celebrare, aut fidelis sæpius communicare; aut sæpius in vita baptizari, confirmari, aut ordinari; sæpius quam semel in eodem morbi statu iungi. his enim & similibus euentis, non solum secundo, sed etiam tertio & quarto actu peccatur contra præceptum. Accedit, quòd et si ieiunium non possit perfecte seruari post secundam refectioem, potest tamen imperfectè, scilicet reliqua diei parte.

Contraria tamen sententia est probabilior, Non peccari, saltem mortifere, nisi in secunda hanc

hanc tenet Durandus in 4. d. 15. q. 11. num. 9. Gabr. in 4. d. 16. q. 3. dubit. 5. Angelus v. Ieiunium, num. 22. vbi dicit hanc esse communio-rem, Siluest. eodem, num. 22. Caietan. in Summa, eodem, & q. 147. art. 8. Nauar. cap. 21. n. 14. quam passim sequuntur recentiores.

16 Probatum Primò, Quia nemo obligatur ad impossibile: at post secundam comestionem ieiunium est impossibile illo die; ergo. Ita Angelus. Sed hæc ratio videri possit parum firma: quia qui semel comedit carnes, non potest eo die seruare ieiunium, vt ab Ecclesia præscribitur; non tamen idè potest secundò comedere siue carnes, siue pisces. deinde, etiam si non possit seruare præceptum ieiunij quatenus vetat secundam comestionem, potest tamen seruare quatenus reliquas; sicut patet in simili de sacerdote, qui sine necessitate bis celebravit: etsi enim hic non possit seruare præceptum Ecclesiæ, quo prohibetur plusquam semel Sacrificium offerre; potest tamen illud seruare vt vetat tertiam, quartam, quintam oblationem.

Secundò probatur, Non vetantur plures comestiones absolute, sed solum vt per eas transgredimur limitem in ieiunio præstitutum, qui est vnica refectio: atqui per solum secundam hunc limitem transilimus: ergo solum secunda prohibetur. Confirmatur à simili: si certus limes constituatur, vltra quem veteris progredi, eò quòd oporteat intra illum consistere, parum interest (si illum transilias) vtrum decem, 20. an 100. passus vterius procedas. ita parum refert, si limitem ieiunij per secundam refectioem transeas, vtrum bis, ter, an quater comedas. Ita ferè Durandus & alij. Sed non satis explicant cur per solum secundam illum limitem transeamus.

17 Tertiò igitur probari potest, & clariùs, Plures refectioes non prohibentur in ieiunio, nisi quatenus earum abstinentia videtur pertinere ad mortificationem carnis: sed solum abstinentia à secunda videtur ad hoc aliquid valere; non autem à tertia vel quarta, nisi forte valde parum: passim enim homines extra tempus ieiunij (exceptis mechanicis) non nisi bis comedunt: & qui bis comedit, non potest, abstinendo à tertia, videri aliquid notabile facere, quod ad mortificationem carnis pertineat. Itaque sola secunda principaliter subtrahenda erat, vt ieiunij ratio constaret, non tertia, vel quarta. Confirm. Primò, Quia in confessione non solet explicari, nec rogari numerus refectioem; (quod tamen erat necessarium, si singula refectioes sunt peccata mortifera) sed simpliciter dici solet non seruatum ieiunium. Confirmatur Secundò, Qui ratione debilitatis vel ætatis excusatur à lege ieiunij, ita vt bis possit comedere, potest etiam ter vel quater comedere, vt passim DD. notant: quod signum est, in præcepto ieiunij non haberi rationem nisi secundæ refectiois. hic tamen non excusatur à ciborum vitiorum abstinentia; sed toties peccat, quoties illis vitur. harum enim abstinentia absolute præcipitur: quia siue vna, siue duabus aut tribus refectioibus vitaris, semper abstinentia carni ad mortificationem pertinet. Denique Ecclesia potuit hoc modo ieiunium instituire, & expediens erat ita fieri propter hominum fragilitatem.

Credibile tamen est, in tertia & quarta refectioe esse aliquod peccatum, saltem veniale: etsi

enim hæc non sint primariò prohibita, quasi earum abstinentia magnum ad corporis castigationem momentum habeat; tamen videntur prohibita secundariò: tum quia per eas longius itur vltra ieiunij limitem, & magis receditur à fine intrinseco ieiunij, quam per secundam solum, (vnde etiam communi hominum iudicio magis censetur violare ieiunij legem qui quater comedit, quam qui bis tantum) tum etiam quia illa abstinentia est nonnulla corporis castigatio, præsertim gula incitante.

18 Ex dictis inferunt aliqui Doctores, eum, qui die ieiunij sciens sumpsit ientaculum, siue id cum culpa fecerit, siue absque culpa, (vt causâ profectiois) non teneri eo die ieiunare, etiam si contingat non proficisci. Ratio est, Quia ieiunium iam est voluntariè violatum; vel certè causa violandi data, nec potest illud reparari. Ita Nauarrus c. 21. n. 27. Paludanus in 4. dist. 15. q. 4. art. 5. Viualdus, de ieiunio, num. 60. Siluest. v. Ieiunium, num. 21. quæ sententia est probabilis; maximè si ponamus illum non posse reliquum diei sine cibo transigere; si enim id sine incommodo posset, videretur teneri; quia ieiunium adhuc quoad vnica refectioem seruari posset.

Quod autem Paludanus addit, talem teneri alio die ieiunare; passim ab omnibus rejicitur: nam omnia Ecclesiæ ieiunia sunt certis diebus affixa, tamquam proprii illorum cultus, sicut & festorum celebratio.

19 Qui verò nesciens esse ieiunium, manè comedit, tenetur reliquo tempore seruare ieiunium, eo modo quo alij, perinde ac si nihil sumpsisset: vnde potest cum alijs prandere. Ratio est, Quia illa prior comestio, cum prorsus fuerit inuoluntaria respectu violationis ieiunij, non computatur: non enim violatur præceptum nisi per actum aliquo modo voluntarium. Ita Nauarrus, Palud. Siluest. Viualdus, supra.

Putarem tamen, illum non posse prandere cum alijs, aut cœnare, si commodè possit abstinere; quia tunc absolute posset seruare ieiunium, quoad vnica refectioem. deinde si potest prandere, cur non potest etiam cœnare, sicut ille qui absque culpa sumpsit ientaculum causâ profectiois, & postea non est profectus? qui enim bonum ientaculum & prandium sumpsit, non potest seruare præceptum de vnica refectioe; & parum videtur referre, vtrum addat tertiam. Nihilominùs Doctores sententia, quam attulimus, probabilis est.

20 Petes, Vtrum si tibi ratione laboris vel debilitatis sit licita cœna die ieiunij, possis inuitare amicam ad cœnam, quem scis solere violare ieiunium domi cœnando?

Nauarrus cap. 21. num. 24. ex Caietano docet, licitum esse, eum, qui paratus est cœnare, inuitare causâ vrbانيتatis, vel hospitalitatis, ad cœnam, quatenus cœna est actus secundum se indifferens. Id probat Primò, Licitum est inuitare ad actum per se bonum, vel indifferentem, quando iusta causa subest. Secundò, Quia Deus inuitat & iuuat ad agendum aliqua, quatenus sunt entia, quæ aliàs etiam sunt peccata. Tertiò, Quia licitum est gaudere de occasione Christi, qua parte est nostra redemptio; etsi de illa doleamus vt fuit peccatum. Quartò, Licitum est egentibus petere mutuum ab vltario, & parochiano Sacramenta à suo

à suo Parocho, quem putat peccatum, &c.

²¹ Nihilominus dicendum est, non posse talem ferio & absolute inuitari vt tecum cœnet; nec in mensa vrgeri vt comedat. Ratio est, Quia nemo potest inuitari aut incitari ad id quod sine peccato præstare non potest: atqui hic non potest sine peccato comedere, vt supponitur.

Ad ratio- nes. Vnde patet responsio ad Primum, Quia etsi cœnare in genere sit actus per se indifferens, non tamen est indifferens vt hic & nunc à tali agitur, sed malus.

Ad Secundum: Deus numquam inuitat ad aliquid quod sine peccato fieri nequit, ne vt ens quidem est: nec ad illud inuitat, nisi auxilio generali, & per se indifferente, vt alibi fuit ostensum est.

Ad Tertium: Licitum est quidem gaudere de occasione Christi, sub illa ratione, non tamen licitum fuit ad illam incitare aut inuitare Iudæos: gaudium enim potest esse de bono præcisè & per se considerato, absque approbatione causæ vel circumstantiæ prauæ: non autem incitatio & inuitatio.

Ad Quartum: Id quod ibi petitur, sine peccato præitari potest. Idem dicendum de elocatione domus facta meretrici, & aliis quæ ibi adfert Nauarrus.

D V B I T A T I O I V.

Vtrum caupo peccet, si die ieiunij cœnam apponat, aut cibos vetitos.

Res est frequentissima per Germaniam & in locis hæreticorum.

²² *Apponere cibos veti- tos.* Respondeo, Quod ad cibos vetitos attinet, in locis Catholicorum eos apponere, præsertim carnes, est graue peccatum; & grauius punirentur si qui id facerent, quia ibi censetur hæreseos quædam tacita professio, nisi fortè in casu aliquo particulari ratione euidentis necessitatis, vel si nihil aliud suppeteret, vel si aliquis hospitem, qui videretur fide dignus, diceret id sibi à Superioribus indultum.

²³ In locis verò hæreticorum, vbi passim ab aliis solent apponi, credo id esse licitum cauponi Catholico; positis tamen duabus conditionibus. Prima, Si hospites petant: non enim ingeri possunt non petentibus; hoc enim esset illos ad illicita inuitare. nisi fortè simul apponat carnes & pisces, vt plerique illis locis, maximè Catholicis faciunt, vt vtrique parti faciant satis, quemque suæ conscientiæ relinquentes.

Secunda, Si non potest reculare sine suo notabili incommodo: vt si alioquin ab hospibus esset deserendus, vel aliquid incommodi passurus à Magistratu. Ratio est, Quia id per se malum non est, sed quiddam indifferens: ergo supposita legitima causa, fieri potest sine peccato. hæc enim facit vt non censetur esse professio hæresos, aut cooperatio ad malum. Confirmatur, Quia hac ratione excusantur à DD. ancillæ dominorum hæreticorum, quæ diebus ieiuniorum carnes coquunt, & cœnam apponunt; quia id sine notabili incommodo suo non possunt detrectare; & auriga vehens dominam suam ad locum adulterij; & Naaman Syrus comitans dominum suum ad locum idoli, eumque in adoratione sustentans & veluti iuuans; de quo alibi dictum est. etsi enim hæc & similia

speciem mali habeant, & reuerà mala sint, quando commodè vitari possunt; quia censentur fieri affectu cooperationis ad malum: tamen quando absque notabili incommodo non possunt detrectari, non sunt mala; non enim tunc censentur fieri causa cooperationis, sed vitandi incommodi, & inuoluntariè. Huc pertinent rationes, quas congerit Nauarr. cap. 21. num. 25. vide supra lib. 2. cap. 13. num. 29. & seq. & cap. 9. num. 122.

De cœna apponenda est distinguendum; vel enim constat istos non teneri ad ieiunium, vel constat teneri, vel est dubium. Si primum, potest eis cœna dari, modò scandalum ablit; quod vbi-que exceptum volo. Si secundum, non potest, si tamen absque incommodo possit negari. hoc fuisse probat Gabriel in 4. dist. 16. q. 3. dub. 6. & ratio est, quia tenetur impedire offensionem Dei, & lapsum proximorum, quantum commodè potest: atqui in hoc casu non solum non impedit, sed etiam cooperatur, præbens illis instrumentum peccandi, quod facile potuisset negare. hoc tamen maximè locum habet quando illi alibi habere non possunt; si enim alio ituri, & ibi cœnaturi erant, non est necesse reculare; quia peccatum non potest sic impediri; iuxta ea, quæ scribit Nauarrus cap. 21. num. 24. & Caietanus q. 147. art. 4. Idem dicendum si grauius offensuri essent Deum murmurando, conuiuendo, maledicendo, cœnâ negatâ. quo modo excusantur interdum patresfamilias, famulis & domesticis cœnam permittentes, vt Gabriel notat.

Si tertium; vel decorè possunt interrogari an excusentur à ieiunio, vel non possunt. Si possunt, sunt interrogandi, & iuxta quod responderint, faciendum. Si non possunt, propter auctoritatem, præsumendum excusari. Ratio est, Quia in dubio nemo præsumitur velle peccare, L. Merito. 7. Pro socio, & dubia in meliorem partem sunt interpretanda: de quo sup. lib. 2. cap. 29. dub. 4.

D V B I T A T I O V.

Quo Iure obligemur ieiunare, & quanta sit hæc obligatio.

D. Thomas quest. 47. art. 3.

²⁵ *1. Sententia est hæreticorum.* Sunt tres sententiæ. Prima est hæreticorum nostri temporis, qui docent, fideles nullo Iure ad ieiunia adstringi, sed omnia esse libera. Ratio ipsorum est, quia obligatio ieiuniorum pertinet ad iugum & seruitutem legis veteris, à qua per Christum liberati sumus; cui Ecclesia non potest nos rursus subijcere. Vnde inferunt esse superstitionem, si veluti ex obligatione ieiunes; quia id est professio quædam seruitutis legalis. Ita Caluinus lib. 4. Instit. c. 12. & Confessio Augustana art. 26. Idem ob eandem rationem docuit olim Aëtius, vt referunt S. Epiphanius hæres. 75. & S. Augustinus lib. de Hæres. cap. 53.

²⁶ *Refutatur.* Sed hæc sententiæ est aperta hæresis, olim à Patribus in Aërio damnata, quam etiam consensus & vltus omnium sæculorum iam inde à temporibus Apostolorum refutat; nam ab eo tempore semper in Ecclesia multa ieiunia vt obligatoria seruata fuere, non ad satisfaciendum præcepto legis veteris; (nusquam enim in lege veteri quadragesimale ieiunium, aut vigiliarum præceptum fuit) sed

ad obediendum præcepto Prælatorum Ecclesia, quibus dictum est à Domino, Luc. 10. *Qui vos audit me audit: qui vos spernit me spernit.* & Matth. 18. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Amen dico vobis, quacumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in celo. & Ioan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* id est, simili cum potestate ad Ecclesiam gubernandam. quibus locis aperte significatur potestas præcipiendi, & præceptis obligandi, vt Patres omnes explicant.

27 Nec obstat, quod ieiunia in veteri lege præcepta fuere: si enim bona sunt & salutaria, cur non possit Ecclesia illa præcipere etiam in noua lege? alioquin non poterit etiam præcipere orationem, aut eleemosynam; quia hæc in veteri legi præcepta fuere. Nec refert, quod ieiunia illa vetera aliquid cærimoniale habuerint illi legi proprium, quia cum tali circumstantia ab Ecclesia non præcipiuntur; & ipsa secundum se illam non requirunt, cum ad Ius naturæ pertineant, & apud omnes gentes vsurpentur.

Ieiunia legis veteris habent aliquid cærimoniale.

Neque hæc obligatio dici potest pertinere ad iugum legis veteris; sicut nec obligatio, qua potestibus sæcularibus in variis rebus, solum ad disciplinam externam & commodum temporale pertinentibus, obedire tenemur, ad seruitutem illius legis pertinet. Quod si hæc obligatio, quæ etiam conscientiam vincit tenet, (vt Apostolus expressè ad Rom. 13. ait) ad illam seruitutem non pertinet; multò minùs ea, qua tenemur obedire Prælati Ecclesiæ, quorum potestas directè descendit à Christo, & dirigit nos ad salutem.

28 Hinc patet responsio ad fundamentum hæreticorum: nam libertas Euangelica, qua Christus nos liberavit, non soluit nos à lege ieiunij, neque ab aliis, quæ ab Ecclesiæ Prælati imponuntur, (sicut neque à legibus ciuilibus & Principum subiectione) hæ enim obligationes non sunt fugiendæ; neque ab his liberandi eramus, cum ad iustitiæ seruitutem pertineant: sed ab aliis quibusdam vinculis; nimirum à quintuplici seruitute. Primò, A seruitute peccati, quod duplici vinculo nos firmiter constrictos tenebat, vinculo culpæ & vinculo pænæ seu reatu. à neutro nos eripere poteramus: ab utroque liberavit nos per mortem suam Christus. Secundò, A tyrannide diaboli, cui propter peccatum eramus subiecti, iuxta illud 2. ad Timoth. 2. *A quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem.* Tertio, A seruitute concupiscentiæ, cui gratia destituti seruirebamus: & consequenter à necessitate peccandi. Hæc tria insinuantur ab Apostolo, ad Rom. 6. *Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ.* Liberatio enim à peccato, secum trahit vel includit liberationem à tyrannide dæmonis, & à seruitute concupiscentiæ, quam etiam Apostolus passim nomine peccati comprehendit. Quarto, A seruitute legis moralis, partim quatenus nos sua pœna vincit tenebat; de quo Apostolus ad Galat. 3. *Christus redemit nos de maledictio legis, factus pro nobis maledictum.* partim quatenus solo timore (quod seruale est) ei obediebatur. vnde Apostolus ad Gal. 5. *Si spiritu ducimini, non estis sub lege,* nimirum seruili modo, sicut mancipium subest domino amara necessitate; sed sicut filius patri spontaneo amore. Item *non estis sub lege,* quoad vim puniendi: quia non dominatur iustis infligendo pœnam. & ad Rom. 8. *Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis*

Libertas Euangelica à quintuplici seruitute nos soluit.

spiritum adoptionis filiorum. Quintò, A seruitute legis veteris, præsertim cærimonialis, cuius iugum erat valde graue & quasi importabile, vt constat ex verbis D. Petri, Actorum 15. præsertim cum absque gratia esset inutile ad salutem. De hac sæpissimè loquitur Apostolus in Epistola ad Galatas, & alibi. In his igitur Christiana consistit libertas; non in libertate à ieiuniis & præceptis Prælatorum, quibus libertas spiritus iuuatur & conseruatur.

Secunda sententia est quorundam, qui etsi concedant cetera ieiunia esse Iuris humani; tamen ieiunium Quadragesimæ putant esse Iuris diuini. Primò, Quia nusquam inuenitur eius institutio: imò Iura quæ illius meminerunt, insinuant & supponunt iam antea institutum. Secundò, Quia aliqui Patres id aperte indicant; D. Augustinus in Psalm. 110. dicit *Quadragesimam nobis præcipi ex Lege, & ex Prophetis, & ex ipso Euangelio.* D. Ambrosius Serm. 23. dicit *Quadragesimam à Domino consecratam.* Serm. 25. *Non leue peccatum est fidelibus iudicatum Quadragesimam à Domino non ieiunare, & ieiunia consecrata ventris voracitate dissolvere.* & Serm. 27. *Isud autem præceptum eius est primum, et his quadraginta diebus, ieiunij, orationibus, vigilijs operam commodemus.* D. Leo Serm. 12. de Quadragesima, vocat illam *ieiunia diuinitus instituta.* Sed hæc sententia est parum probabilis, vt statim patebit.

29
2. Sentent. Ieiunium Quadragesimæ esse Iuris diuini.

Tertia sententia est communis Doctorum, & nobis amplectenda, Omnia Ecclesiæ ieiunia, etiam Quadragesimæ, esse Iure humano instituta, eoque solo obligare. Sub Iure humano comprehendendo etiam ordinationes Apostolorum, quas ipsi vt Ecclesiarum Rectores fecere. Probatur Primò, Quia Patres passim docent ieiunium Quadragesimæ esse ab Apostolis institutum, & Ecclesiæ traditum: S. Hieronymus Epist. 56. ad Marcellam, de erroribus Montani, *Nos vnam Quadragesimam, secundum traditionem Apostolorum, toto anno, tempore congruo ieiunamus.* D. Leo Serm. 6. de Quadragesima, *Apostolica institutio quadraginta dierum ieiunij impleatur.* Idem indicat Epiphanius Hæres. 75. in fine. Eiusdem meminit S. Ignatius Epist. ad Philadelphios, & Clemens libro 5. Const. Apost. cap. 12.

30
3. Sentent. Omnia esse Iuris humani. Probatur.

Secundò, Si esset à Domino institutum, non posset in illud incidere tanta variatio quoad tempus, modum, cibos, etatè ieiunantium, exemptiones plurimorum, quantam consuetudine variis temporibus & locis videmus inductam; sed ab omnibus eodem modo seruari deberet: nam Ius diuinum non potest consuetudine mutari.

Tertio, Si Christus instituit, id fecit solum exemplo, vt Patres indicant: nullum enim aliud in Euangelio huius rei habemus vestigium: sed exemplo non instituit; quia illud nimirum à nostro ieiunio discrepat: ille enim nullam discretionem ciborum habuit; sed per 40. dies & noctes omni cibo & potu abstinuit; nos delectum ciborum habemus, & quotidie semel comedimus, & sæpiùs bibere possumus: ille nullum diem exceptit; nos Dominico non ieiunamus: ille statim post Baptismum & in deserto ieiunauit; nos ante Pascha inter homines versantes. Itaque etsi hoc exemplo nos prouocauerit ad ieiunium totidem dierum pro modulo nostro suscipiendum, (vt aperte tradit Ambrosius) non tamen præcepit nec instituit nostrum;

strum; sed id Apostolis, & Rectoribus Ecclesie reliquit, sicut & cetera quæ ad Ecclesie disciplinam pertinent. satis enim erat Domino fundamenta Religionis, quæ inconcussa manere debebant, per se instituisse.

³¹ *Respondetur ad Patrum dicta.* Nec obstant dicta Patrum. Dicitur enim *præcipi ex Lege*, &c. tum quia ad imitationem Moysis, Elie & Christi præcipitur; tum quia occasio præcipiendi, ex Lege, Prophetis, & Evangelio accepta est. Dicitur à *Domino consecrata*: quia hunc diem numerum suo factò sacrum & religiosum fecit, & hunc explendo, imitatur & colimus Christum. Dicitur *indicta à Domino*, & ab eo *præcepta*, quia exemplo suo eam nobis commendauit; quod exemplum nobis debet esse instar præcepti, præsertim accedente mandato Apostolico. Item, Quia Apostoli instinctu diuino præceperunt. Dicitur etiam non esse *humana cogitatione* inuenta; quia numerus iste diem primitus à Deo constitutus fuit in ieiunio Moysis, Elie, & Domini nostri. Denique Patres interdum indicant ieiunium esse à *Deo institutum*; quia Iure diuino est nobis præceptum in genere absque determinatione temporis, & modi; quæ relicta est Ecclesie dispositioni. Seposita autem hac determinatione, tenemur Iure diuino ieiunare, quando id putatur necessarium ad aliquas tentationes, præsertim carnis, superandas, & eam spiritui subiiciendam, vel ad flagella impendentia auertenda.

³² *Quantum obliget.* Quod ad alteram dubitationis partem attinet, *Quanta sit huius præcepti obligatio*: quidam putant, non obligare ad mortale, nisi vt non agatur contra ex contemptu. Idem dicunt de omnibus præceptis humanis. vnde si quis ea violat absque contemptu, non peccare mortiferè, sed solum venialiter. Ex contemptu autem violare dicunt non solum illum, qui eo sine id facit vt Ecclesie potestatem, vel ieiunij opus contemnat; sed etiam qui facit ex consuetudine: quia consuetudo peccandi est quidam interpretatiuus contemptus præcepti. Ita Angelus v. Ieiunium n. 14. vbi citat pro hac sententia Cardinalem Zabar. & v. Inobedientia, vbi citat pro ea D. Thomam, Richardum, Archidiaconum, Geminianum, & alios. Confirmatur, Quia qui habet propositum seruandi ieiunij præcepti, & ordinariè seruat, sed ex infirmitate, dum superuenit tentatio, labitur, & statim concepto dolore rursus proponit & conatur implere, multo magis venia dignus est, quam is cui nullo modo præceptum est cordi, & liberè illud violat: nec videtur mens legislatoris illi laqueum culpæ mortalis iniicere, præsertim cum finem principale sui præcepti in illo magna ex parte assequatur, qui est, vt subditus, quantum fert communis fragilitas, benè agat.

³³ *Refutatur Obligatio sub mortali.* Verum communis & recepta DD. sententia est, hoc præceptum ita obligare ad mortale, vt si absque causa violes, mortaliter pecces, quamuis id non ex consuetudine, sed ex aliqua tentatione, & semel tantum facias. Ratio est, Quia res præcepta capax est huius obligationis: (est enim opus virtutis, homini ad salutem necessarium, aut valdè expediens, & in suo genere graue,) & Ecclesia absolute præcipit, nec temperat obligationem secundum hunc vel illum modum violandi: ergo imponit obligationem sub mortali. Consequentia patet ex communi regula, Præcepta obligare pro materiae capacitate & grauitate: quæ nisi admittatur,

nulla alia superest norma discernenda obligationis: nam confugere ad intentionem legislatoris, est diuinare: præsertim cum hæc se accommodet materia, nisi discretè aliud in lege exprimat. Confirm. Quia præcepta diuina obligant absolute in re graui, sub mortali, etiam si vel semel violentur, nec admittunt illam distinctionem, *ex consuetudine & ex infirmitate*: ergo etiam humana. Consequentia patet, quia præcepta humana debent imitari diuina, & Deus non est minus in præcipiendo suauis, nec minus se infirmitati humane accommodat, quam Ecclesia. Hinc patet responsio ad fundamentum sententiæ aduersæ.

Idem confirmatur ex sensu veteris Ecclesie: ³⁴ nam Canone 68. Apostolorum dicitur: *Si quis Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut cantor sacram Quadragesimam Pasche, aut quartam Feriam, aut Parasceven non ieiunauerit, deponitur: præterquam si imbecillitate impeditur corporis. si laicus sit, communionem priuatur.* Vbi nota, tunc temporis & aliquot sæculis post, etiam Feria quarta & sexta solum ieiunari per annum. vide Epiphanium hæresi 75. Sexta Synodus in Trullo, Græcis dicta *trubertin*, q. d. quini sexta, can. 56. *Vsum est, vt omnis Dei Ecclesia, quæ est in vniuerso terrarum orbe, vnum ordinem sequens, ieiunium perficiat, (quadagesimale) & abstinere sicut ab omni mactabili, sic ab onis & casto: quæ quidem sunt fructus eorum, à quibus abstinemus. Qui autem hoc non seruauerint, si quidem sint Clerici, deponantur, si autem laici, segregentur.* Hic violatores ieiunij iubet deponi, vel excommunicari. Concilium Gangrense ante annos 1200. can. 19. *Si quis ieiunia, quæ communiter ab Ecclesia custodiuntur, dissoluat, anathema sit.* Ambrosius Serm. 25. *Si ignorans, Ionathas indictum à patre ieiunium, quia re soluerit, morti addicitur; qui sciens à Christo indictum re soluit, quid meretur?* Eodem pertinent testimonia, supra in secunda sententia allata.

Si quis tamen putaret subesse iustam causam non ieiunandi, & ita bona fide comederet, non peccaret, saltem mortiferè, quamuis in ea re fallatur, suæque sensualitati indulgeat, vt notauit Caietanus in ar. 3 & Nauarrus cap. 21. num. 20. quod intelligo, modò non sit ignorantia crassa, quæ dolo æquiparari possit. In dubio an causa sit iusta, tenetur inquirere veritatem; & manente dubio, debet seruare ieiunium, nisi petat à Superiore, potestatem habente, dispensationem: quia in dubio tenetur legem seruare; cum illa sit veluti in possessione libertatis subditi, vt constat ex dictis lib. 2. cap. 41. dub. 9.

Grauiissimum autem semper in Ecclesia iudicatum fuit, tempore ieiunij vesci carnibus; vt constat ex Concilio Tolet. 8. can. 9. & ex d. can. Apostolorum 98. & Synodo Trullana can. 56. Vnde non facile Catholicus eas comedit, etiam inter hæreticos: quia id facere non possunt, si absque graui periculo possint vitare, & alij cibi suppetant. Quare grauius reprehendendi mercatores Belgæ, qui dum in Quadragesima ad nundinas Francofurtenses proficiscuntur, carnibus liberè cum aliis vescuntur; cum alij cibi suppetant, modò petant.

³⁵ *Vesci carnibus.* Dixi, si absque graui periculo possint vitare: quia si ceteris carne vescentibus, ipsi abstinendo incurrerent graue periculum vitæ aut fortunarum, vt interdum accidit vbi viget persecutio in Catholicos,

licos, possent comedere, ne abstinendo se prodant: modo id non fiat in contemptum potestatis Ecclesie, aut cum damno Religionis. Numquam enim quouis periculo posito comedi possunt in contemptum Religionis, aut cum eius præiudicio, ut alias sæpè in similibus monuimus.

DUBITATIO VI.

Qui teneantur ieiunij ecclesiastici præcepto, & qui excusentur.

D. Thomas art. 4.

36
Sententia
Begariorum,
Etc.

Quidam hæretici, circa annum Domini 1310. tempore Clementis V. ex Begardis & Beguinis, docuerunt, posse hominem in hac vita ad eam perfectionem conscendere, ut sit impeccabilis, & non amplius proficere possit; quòd cum peruenerit, non teneri amplius ieiunare, vel orare, sed posse concedere corpori quidquid lubet. Vnde solos imperfectos ad ieiunia obligari volebant. Ita refert Turcremata lib. 4. de Ecclesia, p. 2. cap. 36. & D. Antonin. p. 4. tit. 11. cap. 7. §. 4.

37
Est hæresis.

Sed hæc doctrina tamquam hæretica damnata est in Concilio Viennensi à Clemente V. ut habetur Clement. Ad nostrum, de hæreticis. Et facile refutari potest. Primò, Quia fundamentum eius falsum est, & hæreticum; quamdiu enim in hac vita sumus, peccare possumus, & proficere, ut ex multis Scripturis constat. vnde Apostolus 1. ad Cor. 9. qui tamen perfectus erat, si quis alius in hac vita, *Castigo, inquit, corpus meum & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar.* & Apocal. vii. *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc, & qui iustus est, iustificetur adhuc.*

Secundò, Etiam si quis ratione suæ perfectionis & tranquillitatis carnis, non egeret ieiunio, non tamen idcirco à præcepto esset exemptus: quamuis enim ratio præcepti in aliquibus cesset, non tamen idcirco definit illos obstringere, nisi ex eius obseruatione aliquid, quod sit contra intentionem legislatoris, sequatur; vel certè nisi ratio præcepti vniuersè vel in plerisque ita cesset, ut lex censetur inutilis; de quo plura 1. 2. q. 96.

Tertio, Quia qui maximè in hac vita perfecti fuerunt, maximè ieiunarunt, ut Ioannes Baptista, Apostoli, SS. Patres, Eremitæ, Fundatores Ordinum. Denique hanc hæresim cum suo fundamento refutat D. Leo Serm. 11. de Quadragesima. *Adest, inquit, maximum sacratissimumque ieiunium, quod obseruantiam sui vniuersis fidelibus sine exceptione denuntiat; quia nemo tam sanctus est, ut non sanctior; nemo tam deuotus est, ut non debeat esse deuotior, &c.*

38
Omnes obstringi.

Hoc igitur errore refutato, Respondeo, Omnes Christianos, cuiuscumque sint perfectionis aut dignitatis, præcepto ieiunij obstringi; nisi iusta aliqua causa excusentur. Ita communiter DD. diuus Thomas hic, ar. 4. & ceteri in 4. d. 15. vel 16. Innocentius & Canonistæ in Rubr. de Obseruat. ieiuniorum, Summistæ v. Ieiunium; & colligitur aperte ex testimonijs supra allatis; maximè ex can. 68. Apostolorum, & Synodo in Trullo, can. 56. & dicto Serm. S. Leonis. Ratio est, Quia causa huius præcepti in omnibus locum habet, ut benè ostendit Caietanus; omnes enim egent castigatione carnis, ut spiritui sit subiecta, satisfactione pro pec-

catis, & aptitudine mentis ad orandum. & quamuis aliqui interdum pro aliquo tempore his omnibus non egeant; tamen ut plurimum egent, & semper sunt valde vtilia. Itaque Ecclesia potuit omnibus præcipere id quod ad istos fines iudicabat maximè opportunum, quod est ieiunium, ut dub. 8. dicemus.

Dixi, nisi iusta causa excusentur: quia ethi in præceptis diuinis non facile cadat excusatio, cum sint de necessarijs ad salutem; ut patet in præcepto fidei, baptismi, penitentiae, Eucharistiae: tamen in humanis, quæ versantur circa vtilia dumtaxat, vel circa determinationem præceptorum diuinorum, sæpè multæ causæ possunt incidere, ob quas cesset obligatio.

Reduci autem possunt ad tria capita, *impotentiam, laborem, & pietatem.*

Ob *impotentiam*, excusantur quotquot sine notabili noxa non possunt ieiunare; ut sunt infirmi, conualescentes, & debiles, præsertim Medicorum accedente iudicio; quia crebriore refectione opus habent: prægnantes, & lactentes; quia pro se & pro foetu egent. Denique pauperes, qui iustam refectionem non habent: non enim mens Ecclesie est, cum graui dolore vel læsione naturæ ad ieiunium obstringere; cum ad medendum non solum animis, sed etiam corporibus illud instituerit.

Ob eandem causam D. Thomas ad 2. & communiter DD. excusant pueros & adolescentes vs-

que ad finem tertij septennij; quia cum vsque ad illud tempus magnis incrementis augetur corpus, eget copioso alimento: vnde sæpius capere cibum debent, ne accretio & perfectio naturæ intercipiatur. Et quamuis valde conueniat ut interdum ieiunent, præsertim cum ætas illa vitii carnis sæpè sit valde subiecta, quibus ieiunium est optimum remedium; tamen Ecclesia non voluit generatim aliquid statuere; sed hanc rem prudentiæ Confessoriorum & Rectorum reliquit, ut quibus & quando videbitur esse opus, præscribant.

Excusantur etiam senes, iuxta communem DD. sententiam; quia senectus ipsa est morbus, & quidem incurabilis, & opus habet refectione crebra & modica. *Ætas autem qua incipit hæc senectus non est determinata, ut multi DD. notant: quia, ut inquit Caietanus, alij trigésimo anno senescunt, alij quadragesimo, alij quinquagesimo.* Secundum Medicos prima senectus incipit circa annum quinquagesimum, & in quibusdam circa quadragesimum quintum, nimirum quando vires & calor naturalis notabiliter incipiunt minui, & humor primæus absumi. Vnde puto paucos excusari anno 30. vel 40. ob senium. Omnes autem conueniunt, excusari ordinariè sexagenarios: hac enim ætate est media senectus, iuxta Medicos: in qua natura facilè inedia & repletionè grauitè læditur, & præcipitatur. Vnde nisi constet euidenter (teste Caietano) alicuius naturam ad eam tunc esse viridem & vegetam ut non sit lædenda ieiunio, non tenetur neque in dubio tenetur tentare, iuxta eundem auctorem; quia in illa ætate præsumitur non posse, nisi de contrario constet; præsertim cum experimentum sit periculosum.

Ob *laborem* eximuntur, Primò, Quotquot labore suo victitant, cum quo præbè ieiunium consistere nequit; quales sunt agricolæ, & ferè mechanici omnes. Nec refert vtrum diuites sint, an pauperes: quia hoc ipso quòd ex officio laborant,

possunt æquè diebus ieiunij ac aliis laborare; ac proinde à ieiunio excusantur, si reipsa laborem subeant. Ita declarauit Eugenius IV. (teste Siluest. v. Ieiunium, q. 2. r. & Rolélla, quem citat ibidem) quia multi DD. antea putabant non excusari, nisi qui necessitate aliqua compulsi, diebus illis laborarent. Vnde famuli & ancillæ solita ministeria etiam diebus ieiunij præstare debent, volentibus dominis, etiam si cum illis ieiunium constare nequeat.

43 Dixi, *ferè omnes*; quia si qui sint mechanici, vel alij, quorum labor sit exiguus, hi non sunt excusandi; vt sunt pictores, quorum opus est ingenij potius quàm virium, & ars ferè liberalis; sculptores, tonsores, factores; quibus Toletus addit etiam futores; quorum tamen ars videtur laboriosa.

Deinde eximuntur, qui damni vitandi, vel notabilis lucri (cuius occasio non semper datur) captandi causa laborant, etiam si ex officio non soleant; vt qui ad nundinas proficiscuntur, præsertim pedites; vel ad alia negotia, quæ commodè differri nequeunt. Denique omnes, qui officio suo fungi nequeunt cum ieiunio, etiam si labor non sit nisi ingenij; quia parum refert qualis sit labor, si non patitur secum ieiunij vsum.

44 Ob pietatem excusantur omnes, qui operibus præstantioribus vel maioris momenti incumbunt, quæ ipsi vnà cum ieiunio perficere non possunt: qualia sunt opera misericordie spiritalia & corporalia, & opera Religionis; vt concionari, docere, visitare infirmos, administrare Sacramenta, ornare templa, peregrinari ad loca sancta: si tamen hæc non possint commodè differri. Ratio est, Quia Ecclesia ita præcipit ieiunia, vt alia officia pietatis, quæ pro tempore & loco se offerunt, nolint impedire. vnde non est necesse vt hæc fiant ex voto, aut præcepto Superioris, vt docet Nauarr. num. 18. Malè tamen facit, qui peregrinationem, quam commodè poterat differre, potius instante ieiunio quàm alio tempore suscipit, vt ieiunio non teneatur. Excusatur etiam coniux, qui cum ieiunio debitum reddere coniugi non potest: & vxor, quam maritus ieiunare non permittit, eò quòd metuat eius valetudini, vel formæ, aut quia putat esse nimis debilem, &c. vt notat Tabiena, v. Ieiunium, num. 20. & Siluest. num. 15. Nauarrus n. 16. secus si fortè maritus id faciat in contemptum Ecclesiæ; vt si hæreticus vellet vxorem cenare, vt hac ratione ostendat vxoris factò se potestatem Ecclesiæ aspernari; tunc enim potius mors oppetenda quàm parendum.

45 Circa prædicta Notandum est, Cùm ieiunium Ecclesiæ duo contineat, abstinentiam à cibis vetitis, & abstinentiam à secunda refectio, vt dubit. 3. dictum est; quæ de exemptione ab ieiunij præcepto dicta sunt, intelligenda potissimum de exemptione à præcepto, qua parte vetat abstinentiam à secunda refectio; non autem quæ abstinentiam à carnibus & cibis vetitis: hæc enim sunt distincta præcepta. pauci enim sunt quibus concedatur vltus ciborum vitiorum; plurimi quibus secunda refectio. Vbi tamen esteuidens necessitas, etiam cibi vetiti conceduntur, absque vlla Superioris dispensatione. In dubio opus est dispensatione Superioris, qui respectu sæcularium est Ordinarius, & illo absentè, Parochus: nam & huic obereberrimos & quotidianos casus, potestas in hac lege Ecclesiæ dispensandi concessa est; vt passim DD. notant: respectu Religiosorum, Præla-

Exemptio à ieiunio quo modo intelligenda.

In dubio.

tus Regularis. Quibus tamen concessus vsus carnis, his etiam censetur permissa secunda refectio, vt docet Toletus lib. 6. cap. 3. quod tamen ex sententia Caietani & Nauarri limitauerim, habere locum, si ratione debilitatis naturæ, vel corroborationis id concessum sit: non autem, si quis à piscibus abhorret, vel putantur nocere temperamento: tunc enim causa non subest cur gemina refectio concedatur.

Si concessus vsus carnis.

DVBITATIO VII.

Vtrum peregrini teneantur speciali ieiunio loci in quo versantur.

Hæc quæstio pendet ex illa generali, Vtrum peregrini, ratione transitus vel hospitij teneantur consuetudinibus loci, vbi versantur. quam fusè tractat noster Sancius lib. 3. de Matrimonio disput. 18.

Respondeo breuiter, & Dico Primò, Si peregrinus venerit eò vt ibidem constituat domicilium, statim contracto domicilio tenetur seruare ieiunia, festa, & alias loci illius consuetudines, sicut alij ciues. In hoc conueniunt omnes Doctores; nam hoc ipso, quo ibi constituit vel contrahit domicilium, desinit esse peregrinus, & fit incola, & pars illius Reipub. ac proinde incipit obligari illius legibus & consuetudinibus.

Ad contrahendum autem alicubi nouum domicilium, requiritur vt incipias ibi habitare cum animo perpetuò manendi, vt ex communi sententia Doctorum docet Siluester v. Domicilium numero 2. & Sancius 3. de Matrim. disput. 23. Vnde si venias cum animo manendi solum ad tempus aliquot annorum, sicut studiosi ad Academias, non contraxisti domicilium. In dubio tamen an statuerit quis manere perpetuò, præsumitur voluisse (ac proinde habere domicilium) ex habitatione decenniali, vt iidem tradunt. Quòd si quis duobus locis vicissim habitet cum animo ita perpetuò faciendi, in vtroque domicilium habeat, vt Siluester num. 2. & alij docent. Vnde consuetudinibus loci, vbi præsens fuerit, tenebitur: Domicilium autem semel contractum non amittitur animo recedendi, sed requiritur vt reipsa deserat, ita vt non dicatur ibi amplius habitare. vnde non desinet obligari, donec reipsa recedat.

Dico Secundò, Etiam si non constituat ibi domicilium, sed solum cogitet manere per maiorem anni partem, tenetur similiter ieiunij loci & aliis consuetudinibus. Hanc etiam credo esse communem sententiam; quia plerique DD. etiam strictius loquuntur. Probat, Quia etsi talis habitatio non est sufficiens ad contrahendum domicilium absolute; sufficit tamen ad domicilium parochiale, & ad contrahendam parochiam quoad omnia Sacramenta necessaria, vt docet Siluester v. Domicilium num. 2. & Angelus eodem, & vterque v. Parochia. nam hoc ipso, quo quis cum tali animo incipit habitare alicubi, fit parochianus illius loci, & subiectus illi parochiæ. quod non solum verum est quoad Sacramenta necessaria, sed simpliciter quoad omnia ecclesiastica, vt Confirmationem, matrimonium, sepulturam, dispensationem votorum, &c. præter Sacramentum Ordinis, (sub quo intellige etiam primam tonsuram) vt bene ostendit Sancius disput. 23. & tenent plerique

46 Constituens domicilium.

47 Manens per maiorem anni partem.

rique recentiores, vsusque confirmat: ergo etiam talis habitatio est sufficiens ad contrahendam obligationem statutorum & consuetudinum loci.

48
Si minore
anni parte.

Sententia
quorum-
dam, non
obligari
tales.

Sed difficultas est, Vtrum obligetur, si non stauerit ibi tanto tempore manere; sed minore anni parte? Sanciū probabilis censet non teneri, si scandalum ab sit, & illa in loco domicilij non obligent. Primò, Quia tali mansione non contrahitur parœcia, seu obligatio Sacramentorum in illo loco percipiendorum: ergo nec consuetudinum loci: non enim videtur esse maior ratio in his, quàm in illis. Secundò, Quia illa consuetudines solum obligant ibi habitantes: sed quia solum minore parte anni ibi versatur, non censetur ibi habitare: ergo. Maiorem docet Ioannes Medina C. de ieiunio, q. 10. dicens non obligari eos, qui illuc aliunde conueniunt non animo habitandi. Idem apertè insinuat Paludanus d. 15. q. 4. art. 3. D. Anton. p. 2. tit. 6. cap. 2. §. 2. Siluest. v. Ieiunium n. 7. & multi alij. Quod confirmatur, quia Episcopus loci & Magistratus non possunt obligare nisi suos subditos, qui sunt soli incolæ. Mithor probatur, quia à minore parte non fit denominatio, sed solum à maiore. Tertio, Quia hæc sententia est media inter eam, quæ requirit domicilium, quæ est nimis laxa; & inter eam, quæ solum transitum, vel vnius diei præsentiam, quæ est nimis stricta: nec commodior terminus videtur posse assignari, quàm is, qui à DD. assignatur ad contrahendam parœciam. Nec obstat versiculus ille vulgatus,

Si fueris Romæ, Romano vivito more,

Et si sis alibi, vivito sicut ibi. Nec illud D. Ambrosij, quod refert D. Augustinus Ep. 118. cap. 2. *Ad quamcumque Ecclesiam veneris, eius morem serua.* quia hæc continent non præceptum, sed bonum consilium, seposito scandalo, vt ex toto Augustini discursu, & ex Glossa in cap. Illa. dist. 12. colligitur.

49
Est proba-
bilis.

Hæc sententia est probabilis, eaque non solum de peregrinis, qui alibi fixum domicilium habent, sed etiam de vagis, qui nusquam firmam sedem obtinent, intelligi potest. Nam eadem ratio in illis locum habet, nimirum quia non sunt incolæ aut inhabitantes; & DD. generaliter loquuntur, nec distinguunt hoc loco inter peregrinos & vagos; sed volunt omnes alienigenas, qui veniunt animo non manendi, non teneri. Ita Paludanus, D. Anton. Siluester, & Medina supra. Nec obstat quod possint percipere Sacramenta vbiicumque se inveniunt; quia illud est privilegium, non obligatio: ad nullam enim in particulari astringuntur parœciam, nisi per maiorem anni partem aliquo loco consistere decreverint. Neque absurdum videri debet, eum, qui nusquam sinit, nullis statutis particularium locorum teneri. Verum etsi hæc probabilia sint, tamen

50
Contraria
videtur
verior.

Dico Tertio, Contrariam videri veriorem, spectata consuetudine fidelium passim recepta. Probatur Primò, Quia fideles non solum rudes, sed etiam doctores passim vbiique putant se obligari ad ieiunia & festa locorum, vbi ipsos versari contigerit, si constituerint ibi ad aliquot dies manere: adeo vt si quis deprehenderetur vesci carnibus die ieiunij, vel violare festa, puniretur ab Ordinario tamquam transgressor; maximè si duos vel tres menses ibi mansisset: atqui consuetudo ex tali opinione orta inducit obligationem, non minus quàm lex vniuersalis; non enim alio modo

id quod antè non obligabat, incipit per consuetudinem esse obligatorium, quàm quod homines putent se obligari, & incipiant illud passim tamquam obligatorium seruire, vt communiter Doctores tradunt. Itaque cum consuetudo seruandi aliquod statutum, vel consuetudinem, etiam liberam, ex opinione obligationis inducat obligationem; & hæc consuetudo talis sit, videtur omnino inducere obligationem. Nec refert, quod hæc consuetudo orta sit ad scandalum vitandum, quia non respicitur ex qua occasione vel causa impulsua inducta sit, sed consuetudo talis sit, videtur obligatoria est inducta: sicut enim vitatio scandali est sufficiens ratio ad aliquid absolute vetandum per legem; ita etiam ad absolute vetandum per consuetudinem.

Dices, Consuetudo populi non potest inducere obligationem legis ecclesiasticæ; quia populus non potest ferre legem ecclesiasticam. Eiusdem autem potestatis est obligare consuetudine & obligare lege. Resp. Consuetudinem talem non habere vim legis directè ex voluntate populi, sed ex tacito vel expresso consensu Ordinarij loci: qui hoc ipso quo scit illam obseruari tamquam obligatoriam, & non contradicit, censetur eam approbare, eique vim legis date; & potest populum cogere vt eam seruet. Nec obstat quod Ordinarius non videatur peregrinos posse obligare, sed solum incolæ; quia quamdiu in loco ipsius iurisdictionis versantur, potest eos communibus statutis, quatenus id ad bonam administrationem sui populi est necessarium aut expediens, obstringere. Imò Iure gentium id videtur receptum, vt omnis Princeps possit in sua ditione externos, quamdiu ibi versantur, legibus suis constringere, & delinquentes punire. Id enim est necessarium ad bonum commune, ne illi suis moribus vel actibus populo sint damno vel scandalo. Sic constituuntur à magistratibus in diuersis locis pretia rerum, quæ etiam externi in vendendis suis mercibus seruire tenentur. Sic prohibetur armorum certi generis delatio, rerum quarundam exportatio, importatio, distractio, & similia, quæ etiam ad externos transeuntes pertinent. Simili modo prohibentur vitia sub grauibus pœnis, quæ etiam externis ea committentibus infliguntur, etiam si inter se absque iniuria alicuius incolæ peccauerint. Ex quibus fit vt etiam statuta particularia ieiuniorum & festorum externos obstringere possint, qui eo tempore intra diocesim vel oppidum, vbi seruanda sunt, versantur.

Secundò, Quia id est magis consentaneum rationi, & moraliter necessarium, vt alij præceptum seruent: si enim peregrini possent vesci carnibus & cenare, magna daretur occasio ijs, apud quos versantur, se illis causâ hospitalitatis & amicitie adiungendi, & violandi præcepti; idque probat quotidiana experientia, quando aliquis tempore ieiunij accedit foris, vel recedit: nam sub prætextu tractandi amici, qui causa itineris non obligatur, hospes & domestici simul comedunt, & præceptum ieiunij violant. Vnde ob hanc causam puto Episcopum loci posse etiam peregrinos ibidem per aliquot dies subsistentes obligare vt se alijs accommodent.

Tertio, Quando quis est extra suum oppidum, non obligatur amplius ieiunij & festis oppidi, vt statim dicemus: ergo par est vt subcat obli-

Consuetudo.

An Ordinarius possit obligare peregrinos.

obligationem loci in quo versatur: qui enim sentit commodum, debet etiam sentire onus, iuxta 55. regulam Iuris.

Hanc sententiam tenet Driedo lib. 1. de Libertate Christiana, cap. 17. circa medium, ubi probat illam ex D. Augustino, Couarruu. lib. 4. variat. cap. 20. num. 8. ubi pro ea adducit Imolam, Bonifacium & Zabarel. in Clement. 2. de celebratione Missarum, & Maiorem d. 15. quaest. 5. eamque probat ex cap. Illa, d. 12. ubi referuntur verba diui Augustini ex epist. 118. cap. 2. Nauar. cap. 13. num. 5. in fine, & cap. 23. num. 120. ubi praeter dictos adducit Panormitanum, addens, communi consuetudine ita seruari. Lopez 1. p. cap. 52. & alij multi.

51
Non sufficit simplex transitus.

Non tamen ita strictè intelligendam puto, vt ratione simplicis transitus obligetur: non enim consuetudo id tam strictè obseruat. Vnde si eodem die, quo venit, vel posttridie cogiter discedere, non tenetur, secus si integro die, vel pluribus ibi manere statuerit: multoque magis, si aliquot hebdomadis, vel mensibus; tunc enim posttridie quam venit, debet se conformare: quia talis dicitur ibi manere, & habitare pro tempore. quòd si ab initio non statuit ibi manere, & singulis diebus capter occasionem redeundi, non puto teneri; etiam si fortè non proficiscatur; quia non censetur ibi villo die manere, sed esse assidue veluti in transitu. Quod intelligo, si putet se eo die profecturum, alioquin si putat se mansurum, videtur teneri ad ieiunium illius diei; quia pro illo die non se habet per modum transeuntis, sed manet ibi toto tempore quo praecipuum obligat. Similiter videtur teneri in dubio an sit profecturus: quia certus est se iam esse in loco ubi praecipuum ieiunij obligat, & non constat ei de profectioe, per quam esset excusandus. Idem dixerim de Sacro, si die festo particulari illius loci maneat ibi toto tempore, quo hoc praecipuum implendum est, hoc est, vique ad meridiem, alioquin si durante illo tempore exierit terminos loci, extra quos non extendit se illud festum, non videtur teneri.

52
Qui ieiunium vno loco expleuit.

Petes, Vtrum is qui expleuit ieiunium Quadragesimae, vel aliud, si venerit ad locum ubi nondum illud est peractum, (vt saepe modò fit ratione noui Kalendarij, non vbiq; recepti) teneatur ibidem rursus ieiunare, & à carnibus abstinere?

Respondeo, Non teneri, quia praecipuum illud iam impleuit in sua Ecclesia. vnde etiam si constitueret ibi domicilium, non teneretur: quia etiam si per hoc domicilium dicatur contrahere omnes obligationes ciuium illius loci; id tamen solum est intelligendum de obligationibus particularium statutorum & consuetudinum loci, non autem praecipuorum communium toti populo Christiano, quibus iam satisfecit. Cauendum tamen ne alij inde scandalizentur. Idem dicendum de celebratione festorum & communione Paschali.

DVBITATIO VIII.

Vtrum ciuis teneatur peculiari ieiunio sui oppidi, dum absens est.

53 **P** Aludanus d. 15. q. 4. art. 3. putat eum teneri, donec alibi incipiat habitare, & statutis illius loci obligari. Ratio ipsius est, quia par est quem-

que obligari statutis sui loci, donec incipiat adstringi statutis loci alterius: sicut Iudaei tenebantur ad legalia, donec post Christi mortem ceperunt obligari ad Euangelica Sacramenta: atqui non incipit obligari statutis loci alterius, nisi incipiat ibi esse animo habitandi: ergo si solum transeat, vel maneat ad breue tempus, manet obstrictus legibus & consuetudinibus sui loci. Idem ex Paludano docet D. Antonin. p. 2. tit. 7. cap. 2. §. 2. in fine, & Siluest. v. Ieiunium, num. 7.

Sed contraria sententia est multò probabilior, & ferè communis, quam tenet Driedo, Nauarrus, Couarruias, & Lopez supra, & alij, quos isti citant. Denique Sancius libro 5. disp. 8. ubi complures adducit, Probat DD. communiter ex cap. Illa, d. 12. desumpto ex D. Augustino epistola 118. cap. 2. ubi adducit Ambrosium respondentem sibi in haec verba: *Cum Romam venio, sabbato ieiunio, cum Mediolani sum, non ieiuno: sic & tu ad quamcumque forte Ecclesiam veneris, eius morem serua, si cuiquam non vis esse scandalum, nec quemquam tibi. Vbi aperte indicat, licitum fuisse B. Monicæ, existenti Mediolani, non seruare ieiunium suae patriae; eò quòd in loco, ubi tunc praesens erat, non ieiunaretur. Idem confirmatur ex illo verticulo, *Si fueris Roma, &c.* Ratio est, quia statuta & consuetudines locales sunt veluti affixa loco, & ligant ratione existentiae in loco. vnde statuta Episcopi non ligant extra territorium; & excommunicatio ab eo lata in fures, non incurritur à subditis furtum extra territorium committentibus, vt habetur cap. 2. de Constitution. in 6. quia extra territorium Ius dicenti non paretur impune, vt ibidem dicitur.*

54
Probabilius est, peregrinum non teneri statutis sui loci.

Hinc sequitur Primò, Vbi incolae, vel parochiani possunt vesci carnibus, vel ouis, certis diebus, ibidem id posse etiam peregrinos, etsi illo tempore in oppido vel parocia illorum non liceat, & illi eodem die domum sint reuersuri, vel ab ea discesserint. Vnde Lusitani & Nauarri per Castellam iter agentes, possunt diebus sabbati comedere extrema & viscera animalium; quamuis id in patria eorum sit illicitum; vt Nauarrus cap. 13. n. 5. Couarr. supra, & alij DD. Hispani tradunt.

55
Possunt se accommodare incolis in cibis.

Secundò, Quando est festum in vna parocia oppidi, in altera autem non est, vt interdum fit, possunt subditi parociae in qua est festum, extra limites suae parociae laborare. Hi tamen manè debent audire Sacrum, iuxta Nauarrum supra; quia praecipuum, in loco ubi vim habet, ipsum deprehendit. Confirmatur, Quia praesens impediementi superuenturi, quod ab implendo praecipuo impedit, tenetur praenire: vt si tempore Paschali posterioribus septem diebus à Communione es impediendus, teneris prioribus communicare, vt praecipuum impleas.

In festis celebratis.

Aduerte tamen, etsi haec sententia Nauarri sit tutior, alteram tamen esse valdè probabilem, vt Sancius ex quibusdam doctis recentioribus tenetur; nimirum tales non teneri ad Sacrum, si durante adhuc commoditate implendi praecipui, sint futuri extra limites loci: nam quamdiu adhuc superest illa commoditas, non peccant contra praecipuum non audiendo; dum verò sunt extra limites loci, desinunt obligari. Neque tenentur praenire, audiendo ante abitum; quia tunc solum tenentur praenire, quando manente vi praecipui, seu nostrae subiectione, impediendi sumus:

56
Antequam tunc audire Sacrum.

vt cum quis manens in loco vbi viget præceptum, videt se horis posterioribus impeditum iri. secus verò quando intra tempus implendi desinet esse subditus præcepto. Ratio est, Quia quando præcipitur vt intra tale tempus hoc vel illud facias, intelligitur tacita conditio, Si toto illo tempore subditus præcepto manseris. vnde si te contigerit interea eximi à subiectione præcepti; siue per dispensationem, siue alio modo, non teneberis tempus exemptionis præuenire. Ex quibus patet responsio ad argumentum.

57
Discedens
ex oppido
vbi non est
ieiunium.

Tertio, Qui manè discedit ex oppido, vbi non est ieiunium, potest comedere, etiam carnes, vt alij, etiam si vesperi, vel meridie peruenturus sit ad oppidum domicilij vbi abstinetur. hoc tamen loco non poterit carnibus vesci; quia in loco domicilij statim eius legibus tenetur. Poterit tamen cenare, quia ieiunio semel violato non tenetur à cæna abstinere: quod si nondum violatum est, tenetur illud seruare, & à secunda refectione abstinere.

58

Quarto, Qui discedit manè ex oppido domicilij vbi est ieiunium, peruenturus ad locum, vbi non est ieiunium, non potest quidem in loco domicilij vesci carnibus; quia quamdiu ibi est, obligatur præcepto abstinendi à carnibus, sicut alij; potest tamen sumere ientaculum, vt rectè docet Sancius, si certus sit se peruenturum ad locum illi præcepto non subiectum. Ratio est, Quia non tenetur illo die abstinere à secunda refectione, cum in loco, quò peruenturus est, possit secundo & tertio comedere: ergo potest primam refectionem sumere manè antequam discedat, quicumque enim potest intra diem bis comedere, non tenetur illo die præcepto ieiunij quoad vnicam refectionem, vt supra dub. 3. ostensum est.

59
Qui recessit
à loco
vbi adhuc
durat
Quadragesima
in alium vbi
transacta.

Petes, Vtrum is qui durante Quadragesima in oppido vbi verfabatur, recessit aliò, vbi illa iam est transacta, teneatur ibi eam perficere. Res est, quæ quotannis accidit ob mutationem Calendarij, quibusdam locis non recepti. Videntur teneri; quia hoc præceptum est generale: ergo obligat vbique, & vbique impleri debet.

Non obligari.

Contrarium verius fortasse alicui videri possit, ob rationem illam generalem, quòd possit se moribus eorum, quibus eum viuat, accommodare. Confirmatur; Quia qui primis quatuor diebus Quadragesimæ veniunt Mediolanum, non tenentur ieiunare, vt communis in Italia est opinio; eò quòd ieiunium illud ibi nondum fit inchoatum: ergo etiam qui veniunt aliquò, vbi iam est transactum, non tenentur; sed possunt se incolis accommodare. Idem dicendum de Festorum celebratione.

De confessione annua, & communionem, alia est ratio; nam qui in Paschate non impleuit, tenetur postea ad primam opportunitatem, iuxta veriore sententiam: hoc enim onus absolute personam, absque respectu ad locum, afficit.

60
Ad rationem.

Ad rationem Respondeo, Est ieiunium Quadragesimæ obliget omnes, & vbique; non tamen omnino absolute, sed sub tacita conditione; si sint in loco vbi nondum est expletum, sicut Festa communia. Hæc sententia videtur satis probabilis; si loquamur de iis, qui non in fraudem ieiunij, sed bona fide negotiorum causa locum mutant; præsertim cum valde difficile sit in conuictu humano seorsum ab alijs seruare ieiunium; ceteris omnibus à ieiunij lege solutis, & minime ieiunantibus.

Contrariam tamen sententiam etiam valde probabilem sentio, & in praxi suadendam: neque dubium est quin Ecclesia sic possit obligare.

DVBITATIO IX.

Vtrum tempora ieiunij ab Ecclesia sint rectè determinata.

D. Thomas art. 5.

Respondeo affirmatiuè: cum enim ieiunium vsurpetur ad expiationem peccatorum, & eleuationem mentis in Deum, illis maximè temporibus indicitur ab Ecclesia, quibus in hæc præcipuo quodam studio est incumbendum; nimirum ante solemnitate Paschalem, Quatuor anni temporibus, quibus Ecclesiæ ministri ordinandi, & in Vigilijs maiorum Ecclesiæ Festorum.

Ac Primò quidem, ieiunium Quadragesimæ indicitur tempore verno ante solemnitate Paschalem, ob quatuor potissimum causas. Primò, Quia maximè illo tempore vacandum fidelibus orationi, & recolendis ijs que Dominus pro nobis gessit, præsertim passione, morte, & resurrectione; ad hoc autem præstandum aptissima dispositio est ieiunium. Secundò, Quia tunc debent se parare ad confessionem, & Eucharistiam, agendo penitentiam, castigando carnem, & gratiam à Domino vitæ emendandæ impetrando, ad quæ omnia nihil accommodatius ieiunio: vnde in Collecta dicitur, *Deus, qui Ecclesiam tuam annua quadragesimali obseruatione purificas*. Tertio, Istud tempus est ieiunio accommodatissimum, ratione castitatis, & vt caro non dominetur spiritui. nam verno tempore natura maximè incitari solet ad libidinem, ob sanguinis & spirituum augmentum ac feruorem. Itaque parsimonia victus & vsu ciborum refrigerantium, minusque alentium, comprimenda. Quarto, est aptissimum ratione valedudinis, vt nuper Clar. Medicus D. Viringus edito libello eruditè ostendit: tunc enim humores augeri & effervescere incipiunt: vnde opus est detractione, & temperatione per medicamenta cathartica, & sanguinis missionem; quorum locum saluberrimè supplet ieiunium, vt inquit D. Basilii Orat. 2. de ieiunio.

Porro hic numerus dierum potius quam alius est definitus, Primò, Vt Dominum aliquo modo imitemur, qui vnico solido ieiunio hunc numerum impleuit. Secundò, ob varia mysteria huius numeri, quibus designatur, tempus huius vite esse tempus penitentiae: vnde & Moyses 40. dies in deserto ieiunauit, vt Legem acciperet: & Elias totidem dies, per desertum fugiens Iezabel, & ad montem Dei Oreb proficiscens. Filij Israel 40. annos in deserto peregrinati sunt, & 24. mansionibus ad terram promissionis perueniunt. Denique diluuium 40. dierum pluuiâ totum mundum inundauit, cumque peccatis expiauit. vide Ambros. Sermon. 23. 24. & 34. Chrysost. Homil. 1. in Genesim, Cyprianum, Sermon. de ieiunio Christi. Tertio, Quia sic Domino, cui de omnibus decimas dari lex iubet, soluimus decimas dierum anni; vt pulchrè tradit Gregorius Hom. 16. in Evangelia. constat enim annus diebus 365. huius numeri decima pars sunt 36. Primis Ecclesiæ temporibus, Quadragesimæ ieiunium propriè solum consta-

constabat sex hebdomadibus seu 36. diebus, & inchoabatur à Dominica Quadragesimæ, vt habetur cap. Quadragesimæ, dist. 5. dicebatur tamen ieiunium Quadragesimæ, includendo Dominicas; etsi illis non ieiunabatur. Postea Telesphorus, qui fuit nonus Pontifex, addidit septimam hebdomadam pro Clericis, nimirum eam, quæ est à Dominica Quinquagesimæ, vt patet cap. Statuimus. dubit. 5. Verum quia hæc lex moribus vrentium non est approbata, (vt Gratianus ad cap. In istis, ait) vel certè contraria consuetudine est abolita, præterquam in quibusdam Monasteriis, modò non obligat. Multi tamen pij viri abstinentiam carnium à Quinquagesima incipiunt.

64. Mansit autem in Ecclesia consuetudo inchoandi hoc ieiunium à feria quarta Quinquagesimæ; tum vt 40. dies ieiunij expleantur; tum quia olim per totum annum extra tempus Paschale, feria quarta & sabbato ieiunabatur: & ita etiam solum 36. dies propriè ad Quadragesimam dicerentur pertinere, tamen re ipsa erant 39. assumptis tribus ex hebdomade Quinquagesimæ.

Ieiunium feria 4. & 6.
De ieiunio ferie quartæ & sextæ constat ex Epiphonio hæresi 75. vbi dicit hoc ab Apostolis institutum, & toto orbe receptum.

Sabbati ieiunium.
Sabbati ieiunium etsi non vbique, tamen in Ecclesia Romana & in Africa receptum erat, vt constat ex D. Augustino epist. 118. cap. 2.

65. *Quatuor temporum.*
Ieiunium quatuor temporum respondet quatuor anni quadrantibus, quibus insignes existunt æris & corporum mutationes; nimirum veri, æstati, autumno, hiemi. Olim solum ter celebrabatur; sed Calixtus I. epist. 1. constituit quater fieri, vt habetur c. 1. ieiunium, d. 76. Quibus autem temporibus fieri debeat, statuit Vbanus I. cap. 4. Statuimus, d. 76. vbi multa alia de hoc videre licet; & apud Couarr. lib. 4. var. c. 20. num. 9.

Ex his colligi videtur, ieiunium ferie quartæ, sextæ, & sabbati per annum non ita strictè obligasse, nisi ad abstinentiam carnium: alioquin superfluum fuisset instituire ieiunium Quatuor temporum.

66. *Ieiunia vigiliarum.*
Ieiunia vigiliarum sunt ista, vigilia Natiuitatis Domini, & Assumptionis B. Virginis: vtunque habetur cap. 1. de Obseru. ieiun. Vigilia omnium Apostolorum, excepta vigilia Philippi & Iacobi, & Ioannis Euangelistæ. Ita habemus c. 2. eodem, vbi Innocentius III. Consultationi tua taliter respondemus, quod omnium Apostolorum vigilia sunt in obseruatione ieiunij celebranda, præter vigilia Apostolorum Philippi & Iacobi, & B. Ioannis Euangelistæ: quoniam ipsorum solemnitas intra solemnitatem Paschalem, istius autem intra Natalis Domini celebratur. Vnde patet, Concilium Prouinciale non posse ieiunium vigilia sanctorum Bartholomæi, Matthiæ, Iacobi, vel Thomæ tollere; quia non potest tollere legem aut consuetudinem Ecclesiæ vniuersalis. Si tamen in aliquo loco longa consuetudine receptum esset vt illis diebus non ieiunetur, excusaret à peccato: sicut enim consuetudo potest tollere obligationem seruandi Festi S. Bartholomæi, vt habetur d. cap. 2. ita etiam obligationem ieiunij, eadem est ratio aliorum festorum & ieiuniorum; quamquam difficilius sit consuetudinem contra illustriora inualescere, quàm contra minus illustria.

Quatuor ieiunia ex consuetudine.
Præter hæc sunt quatuor Ieiunia, quæ etsi Iure scripto non contineantur, tamen generali Ecclesiæ

consuetudine seruantur; Vigilia S. Ioannis Baptistæ, S. Laurentij, omnium Sanctorum, & Pentecostes, vt communiter tradunt Doctores.

Ex his patet, ieiunia, ad quæ Iure scripto obligamur, esse 56. nimirum quadragesima in Quadragesima, nouem ratione Quatuor temporum, (nam tria incidunt in Quadragesimam) & septem vigiliarum. His adde quatuor vigiliarum ex consuetudine; & præterea quæ cuique loco sunt peculiaria.

Petes, Vtrum Dominico die fas sit ieiunare. Respondeo, Si non fiat ex aliquo errore, vt fiebat à Manichæis; nec ex contemptu moris ecclesiastici, & scandalum absit, posse ex aliquo honesto motiuo fieri. vnde & multi Eremitæ diebus Dominicis ieiunabant, vt ex Vitis Patrum constat.

D V B I T A T I O X.

De ieiunij commodis.

69. *1. Bona valetudine.*
Maxima commoda adfert ieiunium, sed potissimum quinque. Primò, Præstat corpori bonam valetudinem, & agilitatem; arcendo omne pænè genus morborum: nam ferè omnes morbi ex eo proueniunt, quòd homo plus ingerat quàm natura possit rectè conficere ac dispensare, & superflua discutere. Hinc vertigines, apoplexia, paralysis, & varij capitis dolores: hinc tusses, asthmata, & phthisis, & pectoris mala: hinc variæ cruditates & lacerationes in stomacho: ileus, colica, dysenteria, diarrhoea in intestinis: obstructions in mesenterico, in hepate, in splene: calculi in renibus: hinc omnes morbi articulares: hinc crudis humoribus corruptis multæ febrium species. vnde meritò dixit Demetrius Epagomenus: Ἀδδραγία ἢ πολυποσία πλείων νοσημάτων αἰτία, Saturnitas & larga potio plurimorum morborum causa; & vulgò dici solet, Plures occidit gulâ, quàm gladio.

Ieiunium verò causas morborum tollit: nam facit vt perfecta sit concoctio, & facilè consumit & discutit quicquid ex prima, secunda, vel tertia concoctione est superfluum; quod alioquin istorum morborum est causa. Hinc Cyprianus, vel quicumque est auctor Serm. de ieiunio Christi, Ieiunium carnes azymas mundat, & solidat; & putredines, quæ ex adipe procedunt, consumit & siccât.

70. *2. Longæuitas.*
Secundò, Longauitatem præstat: dum enim arcet vel consumit humores naturam grauantés, & calorem natium opprimentes, vis naturæ manet integra & sui iuris, vitamque extendit quam diu naturaliter produci potest: ita vt homo non nisi mero senio, & naturæ defectu viuere desinat. Confirmatur, Quia plerique ante istam ætatem morbis oppressi decedunt, quos morbos ieiunium excludit. Denique exemplo sunt Eremitæ, & multi SS. Patrum, qui vitam per ieiunium in extremam ætatem extenderunt, vt Paulus, Antonius, Hilarion, Hieronymus, Romualdus, Franciscus à Paula, & alij innumerj.

Neque est quòd hic recurat quis ad miraculum; quia ferè omnes ieiunio dediti, qui aliis laboribus fracti non fuere, longæui fuere. Noui Monasterium seminarum, tenuissimo victu vrentium, vbi etiam sexagenariæ & septuagenariæ nondum inter seniores censentur: vt meritò dixerit Sapiens Eccles. 37. Qui abstinet est, adiciet vitam.

Tertio, Carnis tentationes extinguit, eamque

3. Tentationes carnis sedat.

spiritui subijcit; hæ enim ferè proueniunt ex copia humidi & calidi redundantis: ieiunium autem ficit & refrigerat. Ita naturâ comparatum est, vt sanguis & luccus alendo corpori redundans, dispensetur in semen ad procreationem. tantum enim natura appetit in alimentis, quantum satis est ad proprii indiuidui conseruationem, & ad speciei propagationem. Sed istud vbi in sanguinem conuertum fuerit, ita distribuitur, vt primò inde quantum opus cedat alendo corpori: deinde quod superest facessit in semen ad generationem. Hinc illi stimuli libidinis, & imaginationes eò pertinentes. semen enim copiosum sollicitat ad expulsiõnem, & simul vim phantasticam congruentibus ad hoc imaginibus implet, vt difficillimum sit illam aliò diuertere. Itaque qui his carere cupit, illi gula ieiunio frænanda, vt non plus alimenti sumat quàm opus est ad corporis sustentationem; ita vt nihil vel parum facci supersit quod in sperma abeat. Cyprianus Serm. de ieiunio: *Ieiunium vitiorum sentina ficitur, petulantia marces, concupiscentia languent, fugitiue abeunt voluptates, extinguuntur ardentis Aetnae incendium, & flammionum fornax Vulcani extincta intrinsecus, montes conterminos non adurit. Ieiunium, si discretionem regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gula spoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & archat, & appetitus vagos distringit & ligat.* Basiliius Orat. 1. de ieiunio: *An ignoras, quod perinde atque in acie hinc atque hinc instructa ad conflictum, qui alteri parti ferè suppetias, facit vt altera vincatur? ita qui carni se adiungit, expugnat spiritum: & qui stat à spiritu, carnem in seruitutem redigit. proinde si cupis mentem reddere validam, fac vt carnem domes ieiunio.* Augustinus libro de utilitate ieiunij Tomo 9. (videtur esse sermo ad plebem) cum dixisset non esse audiendum tentatorem suggerentem, *Quid facis, quia ieiunas? desendas animam tuam, tibi ipse ingeris panam, tuus ipse tortor es, &c.* subicit: *Responde ei per hanc similitudinem: Si iumento forte insideres, si equo uteris, qui te gestando possit precipitare, nonne vt securus iter ageres, cibaria ferocenti subtraheres, & fame domares quem frano non posses? Caro mea inmentum est: iter ago in Ierusalem: pleurumque me rapit, & de via conatur excludere: via autem mea Christus est, ita exultantem non cohibebo ieiunio? Denique omnes Sancti hoc præcipue remedio ad carnem domandam vsi sunt.*

72
4. Sensus exacuit.

Quartò, Sensus externos & internos exacuit, ac proinde etiam intellectum serenat, & ad omnes suas functiones aptiorem reddit: consumptis enim humoribus & vaporibus caput opplentibus, magna serenitas oboritur menti, & facilitas ad studia pulcherrimarum disciplinarum, ad orationem, meditationem, & rerum diuinarum contemplationem, vt quotidiana experientia docet. Idem testantur Patres. Chrysofomus Hom. 1. in Genesim: *Ieiunium leues pennas anima producit, vt in sublime feratur, & summa contemplari queat, voluptatibusque & omnibus que in hoc mundo habentur suauia, ipsa sit superior. Et sicut leuiores naues maria facilius transeunt; contra multis oneribus grauata submerguntur: ita ieiunium leuiorem reddens mentem, efficit vt facilius huius vite pelagus transmittat, & in caelum, ac ea que in calis sunt respiciat, & nubes faciat presentia; sed vt umbras & somnia, & si quid minus, dissipare censeat, &c.* Leo Serm. 2. de ieiunio deci-

mi mensis: *Semper virtuti cibus ieiunium fuit: de abstinentia procedunt casta cogitationes, rationabiles voluntates, salubria consilia, & per voluntarias afflictiones caro concupiscentis moritur, virtutibus spiritus innotatur.* Vbi aduerte, vocari cibum virtutis, quia virtus alitur & crescit ieiunio. Sic ieiunium est alimentum anime: sicut enim cibus iste corporalis impinguat corpus, ita ieiunium animam habiliorum & valentiorum reddit.

Quintò, Animam ad diuinas illustrationes aliisque charismata preparat; idque duplici ratione. Primò, Quia mens in sereno versans, aptior est à Deo tangi, & celestia sentire. etsi enim Deo volenti illuminare, nullum impedimentum aut ineptitudo hominis possit obistere; ordinariè tamen requirit vt homo se disponat, & quantum potest idoneum reddat. Secundò, Qui se à carnis solatiis auocant, merentur solatia spiritus. Cyprianus supra: *Quotquot viros virtutum vidimus, sine ieiunio non legimus ascendisse: nec aliquid magnum moliti sum, nisi prius abstinentia precessisset, & paulò antè: Ieiunium Scripturarum delicias patitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, celesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonia egrediuntur incendio. Basiliius Orat. de ieiunio, fuse hunc locum profectur, allatis exemplis Scripturæ. Primum de Moyse, qui 40. dierum ieiunio cum animum preparasset, admittus est ad colloquium Dei, & Legem accepit: idque tabulis ob peccatum populi fractis, secundò factum est. Deinde de Elia, Eliam, inquit, magni illius miraculi spectatorem ieiunium fecit, &c. De Daniele sic ait: *Ac ne Daniel quidem ille sapiens visiones videre meruisset, nisi ieiunio reddidisset animam limpidiorem, siquidem è copiosiore pastu, cum fumosi quidam vapores exhalantur, qui lucem S. Spiritus in hominis mentem irradiantem, quasi densa nubes interueniens, intercipiunt.* Eadem habet Chrysofomus Homil. 1. in Genesim. Adde, donum prophetiæ & miraculorum vix vili concessum, qui non eximius ieiunij cultor fuerit.*

Sextò, Flagella impendientia auerit, & pro peccati reatu satisfacit. constat exemplo Ninuitarum, Ionæ 3. & Regis Achab, 3. Regum 21. qui flagellum impendens ieiunio redemerunt. Denique Prophetæ passim ad hunc finem ieiunium prædicabant, Ioel. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu & planctu; & scindite corda vestra, &c.* Matth. 3. *Progenies viperarum, quis demonstrat vobis fugere à ventura ira? facite ergo fructum dignum penitentia. Inter fructus seu opera penitentia, maximè semper habitum est ieiunium, vt constat exemplis allatis, & aliorum, qui penitentia se dederunt.*

Septimò, Quæuis beneficia impetrat, præsertim orationi coniunctum. Cyprianus id fuse declarat: *Quoties (viri sancti) aliquid à Deo obrinere conati sunt, ieiunij incubere & lacrymis, & pernoctantes in orationibus, cunctis carniherentibus, supplices beneficia postularunt, nec desuit prouentus, &c.* Danielis 10. *Noli metuerè Daniel, quia ex die primo, quo posuisti cor tuum ad intelligendum vt te assigeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua.* Illa autem afflictio erat per ieiunium, vt ex verbis præcedentibus constat. Matth. 13. de pessimo genere demoniorum dicitur, *Hoc genus in nullo eicitur, nisi in oratione, & ieiunio.* D. Thomas in difficultatibus sacrae Scripturæ orationi iungebat iei-

73
5. Illustrat animam aptat.

74
6. Flagella auerit.

75
7. Impetrat.

ieiunium, vt à Domino intelligentiam impetraret, vt refertur in vitæ ipsius Historia.

76
8. Est meritorium.
O⁸taud, Est meritorium mercedis apud Deum etiam vitæ æternæ, Matth. 6. *Tu autem cum iuinias, unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito: & Pater tuus, qui est in abscondito, reddet tibi; nimirum mercedem cælestem, de qua mox subdit, Thesaurizate vobis thesauros in celo, &c. Jeremia 35. Rechabitis, quod obediuisent patri in abstinentia vini, & mansione in tabernaculis, promittitur luculenta merces; nimirum vt non deficiat ex stirpe eorum stans in conspectu Domini cunctis diebus. Denique, esse meritorium, est commune omnibus operibus bonis, in statu gratiæ factis; vt orationi & eleemosynæ, vt ex Scripturis constat, quibus virtus orationis & eleemosynæ commendatur: ergo etiam ieiunio; est enim opus bonum, & commendatur cum ceteris Tob. 12. *Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna, magis quam thesauros auri recondere.**

Ex his patet, quantum bonum sit ieiunium.

Porro has & alias commoditates quidam Patres confertim expressere, vt simul menti propositæ magis alliciant. Basilius Oratione 1. *Ieiunium Prophetas generat, potentibus robur addit. Ieiunium legumlatoribus subministrat sapientiam, bona anime custodia, corpori iustus conuictor, armatura fortiter bellantibus, athletis exercitatio, hoc tentationes depellit, hoc ungit ad pietatem, vigilia familiaris comes, sobrietatis architectus, in bellis addit fortitudinem, in pace docet quietem. Nazareum sanctificat, sacerdotem reddit sacris idoneum, &c. Chryostomus Homil. 1. de Ieiunio, Tom. 5. *Ieiunium Angelorum imitatio est pro nostra virginitate, contemptus presentium, schola precum, alimonia anime, frantum oris, & mitigat concupiscentias; sicut qui ieiunant: & mitigat voluptates; non ignorant qui tentantur: mollit furor, compefcit iram, sedat fluctus nature, excitat rationem, clarum facit animum, allenuit carnem, fugat nocturnas faditates, ab ebrietate liberat, capitis dolores tollit, claros adfert & colores & aspectus. & alia quæ sequuntur. Vide plura apud prædictos Patres, & Ambrosium lib. de Elia & ieiunio.**

DUBITATIO XI.

Quid heretici in ieiunio Catholicorum reprehendant, & eorum brevis refutatio.

77
Heretici in nostro ieiunio sex conditiones calumniantur.
1. Delectu ciborum.
H⁷⁷eretici huius temporis, sex quasdam conditiones vel circumstantias in nostro ieiunio calumniantur. Primò, Quòd in eo seruemus delectum ciborum, abstinentes à carnibus, & etiam ab ouis & lacticinis in Quadragesima: esse enim doctrinam demoniorum abstinere à cibus, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & is qui cognouerunt veritatem, vt inquit Apostolus 1. ad Tim. 4. quod confirmant, quia omnis creatura Dei bona est, & nihil reycendum, quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei & orationem. vnde Matth. 15. *Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Deinde delectum ciborum perinere ad seruitutem legis veteris & Iudaicas carimonias. Ad Coloss. 2. *Nemo vos iudicet in cibo, & potu, & parte diei festi, &c.*

Ad hoc respondendum est, Nos non abstinere à carnibus aut aliis cibus tamquam immundis, sicut ab illis abstinabant Iudæi, & quidam heretici; (alioquin nunquam illis vesceremur, sicut nec illi vescerantur) verum causâ domandi corporis, & vacandi melius orationi; & ob alios fines supra dictos: vt docet D. Augustinus contra Adimantium cap. 14. & contra Faustum lib. 30. cap. 5. & Theodoretus, de diuinis decretis cap. vlt. quo modo Daniel à carne, vino, & pane delicatore per tres hebdomadas abstinit, Dan. 10. & Rechabita à vino, Jerem. 35. & Nazareus ab omni eo quod inebriare posset, Num. 6. & Ioannes Baptista ab omnibus deliciis, solo melle siluestri & locustis contentus: quo modo ab initio nascentis Ecclesiæ viri sancti & fideles omnes, in ieiunio, à carnibus & aliis quibusdam cibus abstinerunt; vt ex supradictis constat.

Ad testimonium Apostoli Respondeo, Ipsam loqui de abstinentia, quæ fit à cibus tamquam naturâ suâ immundis. prædicat enim spiritu Prophetico, fore hereticos, qui instinctu demonum iuberent abstinere à nuptiis, tamquam malis; & à cibus quibusdam, tamquam immundis. Tales fuerunt postea Tatiani, qui & nuptias damnabant, (vnde dicti Encratitæ, quasi continentes) & à carnibus, tamquam immundis abstinentium docebant, teste diuo Augustino hæresi 25. Tales Manichæi, qui similiter damnabant nuptias, & vnum dicebant esse *se Principium tenebrarum*; vnde ab eo prorsus abstinentium. Item à carnibus, tamquam de mortuis vel occisis suserit diuina substantia, tantumque ac tale inde rem. inserit, quod iam dignum non sit in electorum ventre purgari; vt inquit D. Augustinus hæresi 46. & ab ouis, quasi ipsa cum franguntur, expirent; vt ibidem ait. Tales autem Priscillianistæ quoque, qui & nuptias detestabantur, & carnes tamquam immundas escas vitabant, teste eodem, hæresi 70. De his & similibus loquitur Apostolus; & contra eos valet eius ratio. Ita passim hunc locum exponunt Patres, Augustinus contra Adimantium, cap. 14. Chryostomus Homil. 12. in 1. ad Timoth. Ambrosius, Theodoretus, & alij in hunc locum.

Ad confirmationem: Illo loco Matthæi solùm significatur hominem nõ coinquinari ex eo, quòd non lotis manibus manducet, sicut Pharisei putabant: non enim agitur ibi de ciborum delectu; neque Pharisei reprehendebant discipulos quòd cibus lege veteris vterentur. Potest tamen illa sententia etiam generaliter accommodari: etsi enim durante lege veteri essent aliqui cibi, qui censentur immundi, non naturâ, sed mysterio & significatione, ex illius legis decreto; tamen post mortem Christi omnis hæc immunditia est sublata; vnde Act. 10. dicitur Petro, *que Deus purificauit, tu ne commune dixeris.* & Apostolus ad Titum 1. *Omnia munda mundis.* Itaque modò à nullo cibo tamquam immundo abstinentium est: quia neque naturâ immundus est, vt heretici volebant; neque significatione, vt tempore legis veteris. Quare nihil, quod intrat in os, coinquinat hominem; nimirum per se & vi suâ, sicut Iudæi putabant: potest tamen coinquinare ratione inobedientiæ, qua sumitur; sicut potest ratione scandalij, cum quo sumitur: quo modo vesci carnibus die ieiunij coinquinat animam.

Ad alterum Respondeo, Iudaicum esse absti-

nerè à certis cibis tamquam ex lege immundis: hæreticum autem, tamquam naturâ immundis: Christianum & Catholicum, tamquam per se bonis; sed mortificationi carnis non satis accommodis, & ob eam causam ab Ecclesia certis diebus vetitis. Apollolus autem loco isto ad Colofens. 2. loquitur de primo & secundo modo abstinenti; non de tertio.

82
2. Delectû dierum.
Secundò, Reprehendunt quòd certis diebus ieiunia sint dicata, more Iudaico. Idem olim criminatus est Aërius, vt patet ex Epiphano, hæresi 75. & Augustino, hæresi 53.

Ad quod Respondeo, Nos neque iisdem diebus quibus Iudæi, neque ob easdem causas ieiunare: itaque nihil hîc Iudaicum. Quinam verò sint illi dies, & quas ob causas delecti, supra dubit. 9. dictum est.

83
3. Quòd ex obligatione.
Tertiò, Quòd ex præcepto ieiunemus: hoc enim pertinere ad iugum legis veteris, non solum nostri hæretici, sed etiam olim Aëriani docuerunt; vt ex Epiphano & Augustino locis notatis constat. Sed hoc satis supra refutatum est dubit. 5. & sanè si ieiunium liberè obitum bonum est, nulla est ratio cur reddatur malum ratione præcepti: præceptum enim operi bono non aufert bonitatem, quam per se habet, sed potius nouam addit, dum facit vt agatur non solum ex affectu boni proprii, sed etiam ex affectu obedientiæ.

Obiectio. Dices, Si quis ieiunet ex præcepto legis veteris, peccat superstitione: ergo præceptum potest opus aliàs bonum efficere malum.

Resp. Respondeo negando consequentiam, si loquamur de vero præcepto: præceptum enim legis veteris non est præceptum huius temporis, sed solum valet pro tempore veteris Testamenti. vnde ex affectu illius nunc ieiunare, est superstitio; quia est professio doctrinæ perniciosæ, nimirum legem veterem adhuc durare. Secus autem cum ex præcepto Ecclesiæ, quia tali modo nullum errorem profiteamur; sed agnoscimus Ecclesiæ potestatem ad huiusmodi opera bona & salutaria præcipienda, quam potestatem, illam habere constat ex Scripturis, vt supra dub. 5. dictum est.

Neque per hoc præceptum Ecclesia nos seruituti legis subijcit, quia non præcipit tamquam caerimoniam legis; sed tamquam opus morale, pertinens ad legem naturæ, & simul tamquam cultum quemdam nouæ legi accommodatum: sicut nec per cultum diei Dominicæ, & aliorum Festorum; nec per solutionem decimarum vel primitiarum, legi veteri subijcitur.

84
4. Quòd cum opinione culti.
Quartò, Quòd ieiunemus cum opinione cultus, putantes per hoc nos Deo placere: hoc enim putant esse supersticiosum; nihil enim ad cultum adhibendum, nisi quod Deus præcepit.

Sed respondendum est, Id fundamentum esse vanissimû: non enim ideò opus est bonum, & Deo placens, quia præceptum; sed ideò præcipitur, quia bonum, & quia placet. Deinde quis vniquam Princeps noluit sibi deferri vllum obsequium, nisi quod ipse præcepisset: vel repudiavit sponte oblatum, eò quòd ipse non mandasset: quinimò gratiora solent esse obsequia sponte oblata, quàm quæ solius præcepti auctoritate exprimentur. Verùm de hoc plura sup. lib. 2. cap. 40. dub. 6.

Itaque etsi ieiunium non sit à Deo præceptum, tamen optimè fit ad eius cultum; Primò, Quia in Scripturis commendatur, sicut oratio & elec-

mosyna, quibus Deus colitur, Tobia 12. Danielis 10. Ioëlis 2. Math. 6. Act. 13. Secundò, Quia Luca 2. expressè dicitur de Anna Prophetissa, Non discedebat de templo ieiunans & obsecrationibus seruens nocte & die. quibus verbis aperte significatur ieiunium esse cultum & seruitutem Dei: nam Græcè est *κατὰ νόσον*, quod cultum latine significat. Idem insinuat Act. 13. & 2. ad Cor. 6. Tertio, Idem comprobatur vsus omnium gentium, quæ ieiuniis numen se colere putant. Quarto, Quia omne opus bonum, quod fit studio honorandi Deum, vel illi placendi, vocatur cultus & seruitus in Scripturis; vt supra ostensum est, & ipsi hæretici fatentur: tale autem est ieiunium.

Quintò, Quòd vsurpemus ieiunium ad satisfaciendum pro peccatis. Sed ad hoc valere colligitur Ioëlis 2. & Ionæ 3. & ex aliis locis. vide dubit. 10.

Sextò, Quòd illo vtamur ad aliquid à Deo promerendum vel impetrandum. de quo supra dub. 10. Hæc duæ postremæ criminaciones non ad solum ieiunium, sed generatim ad omnia bona opera pertinent; de quibus plura 1. 2. q. 114. & 3. p. Tractatu De satisfactione.

D V B I T A T I O X I I .

Quid sobrietas, & quod eius officium.

D. Thomas quaest. 149.

Hoc nomen tripliciter accipitur. Primò, Generatim pro virtute temperantiæ: Sap. 8. Sobrietatem & prudentiam docet. vbi Græcè est *σωφροσύνη*, id est, temperantiam. Simili modo accipitur ad Titum 2. Sobriè, & iuste, & pie viuamus, Græcè, *σωφρονως*. Secundò, Magis strictè, pro temperantia cibi & potus. ita vulgò dicuntur *sobrii*, non solum qui parè bibunt, sed etiam qui parum comedunt. Tertio, Strictissimè & propriè pro moderatione potus valentis inebriare. propriè enim *sobrii* dicuntur, (Græcè *νῆφαροι*) qui in potu inebriante ita sibi temperant, vt iudicij serenitatem conseruent. sicut è contrario *ebrii*, qui debitam mensuram excedunt; ita vt iudicium notabiliter offulcetur: sic accipitur crebrò in Scripturis, Eccles. 31. ad Tit. 2. 1. Pet. 5. & alibi.

Hoc modo accepta sobrietas est virtus, qua affectum & usum potus inebriare valentis, debet moderatur. Affectum, quia cum sit species temperantiæ, versatur immediatè circa passiones. Usus, quia in vsu externo materiæ perficitur opus virtutis moralis: nimirum quando formam suam, hoc est rationis regulam, non solum affectui interno, sed etiam operi externo imprimit, vt supra sapius ostensum est. Imò ideò formantur affectus interni ad virtutis normam, vt illorum moderatio in opera externa redundet.

Potus inebriare valentis; hæc enim est propria materia, etsi remota, huius virtutis. si non possit inebriare, non pertinebit ad hanc virtutem; neque excessus erit contra sobrietatem; sed contra virtutem abstinentiæ, vt rectè D. Thomas art. 2. ad 1. vt si quis excedat in potu aquæ ob voluptatem, quam percipit vel ex refrigerio, vel ex eius dulcedine, si sit saccharata.

Debitè moderatur. Vt hæc moderatio debito modo fiat, debet congruere serenitati mentis & iudicij, ita vt eam nullo modo lædat, aut notabiliter obre-

obtenebret. hoc enim propriè est officium huius virtutis, eà mensurà vti potu inebriante, quando eo vrendum est, quæ mentis functiones non impediatur, vel offendant.

88 *Obisio.* Dices, Ergo hæc virtus non distinguitur à virtute abstinentiæ; quia etiam huius officium est, vti moderate cibo & potu, vt congruit valetudini & functionibus mentis.

Resp. Respondeo, Si nomen abstinentiæ sumatur vt vulgò solet, & sicut à sanctis Patribus passim vsurpatur, *sobrietas* est pars abstinentiæ: nemo enim dicitur habere virtutem abstinentiæ, qui est intemperans vini, vel alterius potus inebriantis, quantumvis alioquin sit moderatus in vsu cibi & potus imbecillioris.

Si verò hoc nomen strictissimè sumatur, vt accipit D. Thomas, sic potest inueniri aliqua distinctio: nam congrua moderatio in vsu vini (sub vino intellige omnem potum vinosum, & inebriantem) habet peculiarem difficultatem; quæ non est in moderatione cibi & potus alterius: tum quia homines passim sunt magis proclives ad excessum in vino, quàm in cibo: tum quia excessus in illo est multò facilior: tum denique quia est grauior, & maiorem noxam infert; vt Prouerb. 23. dicitur: *Ingrreditur blande, & in nouissimo mordebit vt coluber.* Hinc fit vt in eius vsu requiratur peculiaris virtus, quæ hæc præstet; quam propriè vocamus *sobrietatem*, à seruanda bria; (quæ vox mensuram vini significat, iuxta Donatum) eò quòd maximè in vsu vini, moderatio seu mensura sit adhibenda. Quæ verò moderationem adhibet in vsu cibi & potus alterius, (v. g. aquæ, vel lactis) in qua non est tanta difficultas, nec tantum periculi, communi nomine dicitur *abstinentia*.

89 *Quibus hæc virtus maxime necessaria.* Petes, In quibus maximè hæc virtus requiratur. Respondeo, Esse quidem aliquo modo necessariam omnibus, peculiari tamen ratione Episcopis, Principibus, & senibus; præterea feminis, & adolescentibus, vt rectè D. Thomas art. 4. Prima pars patet, tum quia omnes debent resistere tentationibus carnis, quas absque hac virtute moraliter impossibile est vincere: *Luxuriosi enim res vinum, vt ait Sapiens, Prouerb. 20.* (nimirum si immoderate sumatur) & Apostolus ad Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria:* tum quia omnes debent esse vigilantes, & excubare animo aduersus insidias diaboli; quod absque hac virtute fieri nequit. vnde Apostolus Petrus Epist. 1. cap. 5. *Sobrius estote, (Græcè νηφελῆς) & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, tamquam leo rugiens circumit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide.* & 1. ad Thessal. 5. *Nos, qui dei sumus, sobrii simus; Græcè νηφελῆς:* tum denique quia *ebriari regnum Dei non possidebunt,* 1. ad Cor. 6.

90 Secunda pars probatur: Episcopi enim, Principes, & senes præ ceteris ad functiones sibi proprias requirunt mentis serenitatem, quam præstat sobrietas.

Episcopi quidem, (sub quibus intelligendi ceteri Ecclesiæ ministri, vt notat D. Thomas) quia ipso forum est vacare orationi, lectioni sacra, erudiendo populo, & Sacramentorum administrationi; quæ omnia mentem puram, serenam, & peruiolem requirunt. Vnde Apostolus inter cetera, quæ in Episcopis requirunt, ponit sobrietatem.

Principes, quia debent populum sibi subditum iuste gubernare: ad quod summa vigilantia opus

est, tum vt idoneos ministros constituant; tum vt iam constitutis inuigilent, vt hi officium præstent, ne priuatis potiùs commodis, quàm bono publico studeant; tum denique vt peculiariter curent ne causæ pauperum negligantur, vel peruertantur. Vnde Prouerb. 31. *Noli Regibus, o Lamuel, noli Regibus dare vinum; quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas. & Ne forte bibant & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis.* Vide de hoc plura apud Alexandrum ab Alexandro lib. 3. cap. 11.

Denique senes, quia in his ratio vigere debet ad aliorum eruditionem: nihil enim turpius ebrioso & fatuo sene. vnde Apostolus ad Tit. 2. iubet moneri *senes vt sobrii sint.*

91 Tertia pars patet; adolescentibus enim est necessaria sobrietas, ob feruorem illius ætatis. vnde ante annum trigesimum vinum bibere, etiam viris, apud Romanos criminofum erat, vt Alexander ab Alexandro loco citato refert.

Feminis verò ob iudicij debilitatem, quod facile vsu vini perturbatur: eo verò perturbato, facile aliquid indecori committunt. vnde olim apud Romanos mulieribus vinum bibere non licebat, teste Plinio lib. 14. cap. 13. & Valerio Maximo libro 2. cap. 1.

DVBITATIO XIII.

Quid castitas, & in quibus rebus versetur.

D. Thomas quæst. 161.

92 *Castitas generalis.* **C**astitas propriè significat puritatem quamdam, à voluptatibus & actibus carnalibus, in quibus est peculiaris quædam turpitudine & impuritas, alienam. Generatim verò, vel potiùs per metaphoram, puritatem animi ab omni amore & delectatione inordinata creaturarum; atque aded ab omni labe peccati, quæ in amore creaturarum malè ordinato consistit. quo modo dixit Apostolus 2. ad Corinth. 11. *Respondi enim vos vni viro, virginem castam exhibere Christo.* Sic D. Augustinus lib. de Mendacio, cap. 20. *Castitas animi est amor ordinatus, non subdens maiora minoribus.* & hanc dicit pudicitia corporis anteferendam. Verùm nos hic de *castitate* propriè loquimur, quæ circa voluptates carnis versatur.

93 *Officium castitatis.* Igitur sicut abstinentia moderatur affectum & vsum in esculentis, sobrietas in poculentis; ita *castitas* in venereis, ne plus, alio tempore, loco, modo illis delectemur, vel vtamur, quàm rectæ rationis præscripto secundum præsentem statum congruit.

Est autem *castitas* alia perfecta, alia imperfecta. *Perfecta* est quæ ab omnibus voluptatibus carnis, tam licitis quàm illicitis, perpetuò abstinere proponit: vnde etiam affectum nuptiarum excludit.

Imperfecta est, quæ vel solum ad tempus id proponit, vel solum ab illicitis abstinere, & licitis moderatè vti, vt in matrimonio. Hæc autem moderatio consistit in debito loco, tempore, modo, & fine. qui enim cum hisce circumstantiis matrimonio vtitur, ab aliis abstinet, castitate coniugali præditus est.

94 *Obiectio.* Dices, Etsi abstinere à voluptatibus illicitis, & in licitis adhibere debitam moderationem, sit per se honestum, ac proinde virtutis obiectum; tamen non videtur per se honestum, abstinere licitis & moderatis: tum quia nemo in statu innocentie ab illis

illis abstinisset, cum pertineant ad speciei humanae propagationem; tum quia usus illarum est actus virtutis; ac proinde abstinentia illarum non potest esse virtutis opus; quia virtus virtuti non est contraria.

Resp.

Resp. Si per se honestum dicatur id, quod in omni statu, & cum quibusvis circumstantiis honestum est; sic abstinere ab illis voluptatibus non est per se honestum; quia initio mundi, genere humano nondum satis propagato, honestum non fuisset: sicut neque ieiunia, aliaque afflictiones honestae fuissent in statu innocentiae. Si vero per se honestum dicatur, quod in praesenti statu cum circumstantiis nunc passim occurrentibus, absque relatione ad finem extrinsecum, honestum est; sic abstinere à licitis voluptatibus matrimonij est per se honestum, quia non solum quatenus sit propter Deum est honestum, sed etiam ex propria ratione, quatenus id per se hominem liberat multis rerum saecularium curis, & reddit magis idoneum & expeditum ad functiones mentis, facitque similitudinem spiritibus Angelicis. & hac ratione est obiectum virtutis castitatis. Unde castitas perfecta videtur specie distingui à castitate coniugali; (quod etiam insinuat D. Thomas q. 152. art. 3.) quia alia ratio honesti & laudabilis reperitur in absoluta abstinentia, alia in moderato usu.

Castitas
coniu-
gialis
specie
dis-
tinguitur
à perfecta.

95

Materia
castitatis.

Ex dictis facile intelligas quae sit castitatis materia, & quod officium. Proxima enim materia sunt interni concupiscentiae motus; hos enim vel comprimit, vel secundum rationis normam componit.

Remotior, sunt actus externi, qui vel sunt prauij coniunctioni, vt aspectus, oscula, tactus; vel sunt ipsa coniunctio. Et quidem vt haec virtus circa ipsam coniunctionem versatur, affectum ab ea auocando, vel debito modo ea vtendo, vocatur castitas: vt verò circa actus prauios simili modo se habet, pudicitia, vt D. Thomas annotauit. est tamen vna eademque virtus circa prauiam, & circa ordinatum affectum & usum venereorum refecat; pudicitia, quatenus pudori, qui in usu illorum esse solet, est conformis. De laude castitatis vide D. Augustinum Serm. 249. de tempore.

Pudicitia.

D V B I T A T I O X I V.

Quid sit Virginitas.

D. Thomas q. 152.

96
Dupliciter
accipitur.

Virginitas à virore dicta putatur, quia denotat immunitatem à concupiscentiae adultione: quae adultio fit cum homo illius motibus consentit.

Dupliciter hoc nomen accipitur. Primò, Pro carnis integritate, libidinosa contagionis experte: & sic non est virtus, sed quid naturale; cum quo nascimur: quod etiam inuiti perdere possumus.

Secundò, Pro voluntate & proposito illius integritatis & puritatis seruandae, vel perpetuò, vel saltem vsque ad tempus coniugij: & hoc modo virtus est. & quidem si vsque ad tempus coniugij dumtaxat, non est proprie virginitatis virtus; (nam simul consistit cum proposito virginitatis & integritatis violandae) sed status quidam castitatis, vt inquit Caietan. art. 1. §. Ad euidentiam: vbi ad virginitatem, vt denotat statum castitatis,

duo requirit. Ex parte quidem corporis, non esse voluntarie pollutum: Ex parte animi, propositum ita se seruandi, nisi matrimonio iungatur.

At virtus virginitatis prorsus tale propositum excludit: quia neque in re, neque in affectu cum violatione stare potest. Hanc D. Augustinus libro de Sancta virginitate cap. 13. sic definit: *Virginitas est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio.* Itaque haec virtus in subiecto supponit & connotat integritatem carnis, & immunitatem à contagio libidinis; & formaliter in eo sita est, quòd hanc perpetuò tueri intendat, omnia illi contraria vitando.

Meditationem vocat, quia est propositum multam curam & meditationem postulans, vt illum thesaurum conferuet.

Dices, Illa integritas & puritas est quid naturale: ergo eius conseruatio non est virtus, sed quiddam per se indifferens. Conseruatur, Quia habere illam, non est obiectum per se honestum: ergo circa illam per se non versatur aliqua virtus; omnis enim virtus est amor & affectus boni per se honesti.

Respondeo, Illam integritatem carnis dupliciter spectari posse. Primò, Vt est à natura, vel vt eius conseruatio non est in nostra potestate: & hoc modo non est obiectum huius virtutis, quia non est laude aut vituperio digna. & hac ratione rectè dixit D. Thomas art. 1. Integritatem carnis per accidens se habere ad virtutem virginitatis; nam sine huius virtutis amissione potest amitti.

Secundò, Vt subest nostrae potestati: & sic est obiectum virtutis; quia laudabile est, cum in potestate tua fuerit libidinis contagione inquinari, non esse tamen inquinatum: sicut laudabile est cum potueris transgredi, non esse transgressum, & seruasse innocentiam: nam illud ipsum per se est dignitas quaedam & ornamentum naturae rationalis, per quod & longius recedit à conditione brutorum, & propius accedit ad similitudinem Angelorum, vt dictum est de castitate.

Dices, Innocentia, quae consistit in numquam peccasse mortiferè, est res laudabilis, & magnum ornamentum naturae; non tamen requirit aliquam peculiarem virtutem, sed sufficiunt illae virtutes, quae impediunt peccata, quibus amittitur innocentia; ergo similiter integritas illa non requirit aliquam virtutem, praeter eam quae impedit actus carnales, quibus illa amittitur, quae est castitas.

Respondeo, Hoc argumento rectè probari, virtutem virginitatis non distingui à castitate, nisi connotato; sed esse ipsam virtutem castitatis in subiecto incorrupto. vtriusque enim officium est vitare omnem libidinis contagionem, & subiectum seruare immune in posterum à tali labe. Sed virginitas vlteriùs connotat, hoc subiectum numquam antea fuisse libidine contaminatum: quod non includit ratio castitatis. Itaque virginitas, vt est virtus, nihil est aliud quam castitas perfecta, integritati & puritati carnis coniuncta. Perfectam voco, quae consistit in proposito abstinendi perpetuò ab omni voluptate carnali tam licita quam illicita. Imperfecta enim est, quae solum ab illicita, vel ad tempus abstinere proponit.

Nec obstat, quòd D. Thomas art. 3. in corpore dicat, virginitatem se habere ad castitatem sicut haec magnificencia ad liberalitatem; quia loquitur de castitate imperfecta, quatenus dicit propositum ad liberalitatem.

97

Definitio
virginitatis.

98

Obiectum
Integritas
carnis.

Resp.

Quo modo
sit obiectum
virtutis.

99

Obiectum
Innocentia
quid.

Resp.

Virginitas
quomodo à
castitate
distinguitur.

100

Ad castitatem
coniu-
galem se ha-
bet vt ma-
gnificencia
ad liberali-
tatem.

abstinentiā à voluptatibus illicitis, seu ab inordinatōe venerea voluptatis, vt ipse inquit: respectu enim huius virginitas habet quādam excellentiam, sicut magnificentia ad liberalitatem: quia sicut liberalitas versatur circa sumptus, & opera mediocria, magnificentia circa magna; ita castitas illa solum mediocre aliquid præstat, dum illicitas dumtaxat voluptates abdicat; virginitas verò magnum quiddam & arduum, etiam concessas perpetuò repudiāns. Proportio tamen non tenet in omnibus; quia virginitas non respicit suum obiectum sub ratione magni & ardui, sicut magnificentia; neque hoc D. Thomas intendit, vt rectè Caietanus art. 3. contra Martinum.

101
Obiectum
virginitatis.

Notandum est, etiam obiectum virginitatis, nempe conseruatio integritatis & puritatis carnis, per se honestum sit; tamen quia est valde difficile, & nuda ratio honestatis, quæ illi per se inest, non satis virium habet ad animos hominum abique maioris boni spe alliciendos, raros vel fortè nullos in mundo esse, qui solo intuitu honestatis illius, rem tam difficilem amplectantur. Itaque plura motiua, & consequenter plures virtutum rationes concurrunt ad animum permouendum, v. g. quia Deo gratum; quia ipsi, voto dicatum; quia præbet facultatem meliùs Deo seruiendi; quia liberat à multis inutilibus & superfluis curis. Vnde ad diuersas virtutes iste integritatis affectus pertinere potest. Et hac ratione D. Thomas indicat, virginitatem, vt est virtus, importare propositum integritatis perpetuæ voto firmatum; (sub hac enim consideratione passim colitur) quo modo formaliter ad Religionem, & ratione solum materiæ ad temperantiam pertinet. Non tamen negat D. Thomas, quin virginitas etiam sit virtus abique voto, ratione propriæ honestatis, & pulchritudinis sui obiecti.

DVBITATIO XV.

Utrum Virginitas sit præstantior matrimonio.

D. Thomas q. 152. art. 4.

102 Comparatio fit non inter Sacramentum matrimonij (quod consistit in ipso contractu) & virginitatem, sed inter statum matrimonij & statum virginitatis, vt diuersas viuendi formas continent. In statu virginitatis generatim calibatam intellige.

Iouinianus, etsi fateretur, propter huius vitæ necessitatem, ne coniugales patiamur molestias, virginitatem esse præferendam; vnde nec ipse vxorem habere volebat, vt refert D. Augustinus l. de hæresi 82. tamen apud Deum hos status pares fecit, affirmans non maioris esse meriti cultum virginitatis, quàm matrimonij. Dicit, inquit Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, *virgines, viduas, & maritatas, quæ semel in Christo loca sunt, si non discrepent ceteris operibus, eiusdem esse meriti. Eadem docent hæretici nostri temporis, quibus addunt etiam deteriora.* Primò, Virginitatem non solum non esse maioris meriti apud Deum; sed esse impiam superstitionem, si cum opinione cultus, id est, veluti obsequium Deo gratum seruetur: Quia, inquit, omnis cultus à Deo non præceptus est superstitio. Secundò, si seruetur ob huius vitæ commoditatem, vel ob Euangelij præ-

Sententia
nostrorum
hæretico-
rum.

ditionem commodiùs obeundam, non esse quidem per se malam; stultum tamen esse se ad illam obstringere, aut illam velle seruare, nisi quis habeat singulare quoddam donum continentie, quod paucissimis detur, & sciat se illud habere. Ita Lutherus in libello, quem inscripsit Epithalamium. & Caluinus libro 4. Institutionum capite 13. §. 17. 18. & 19.

Sed fide tenendum est, statum virginitatis coniugio esse præferendum, non solum ratione commoditatis huius vitæ, sed etiam propter fructum spiritalem & maius meritum apud Deum, atque adeò propter vitam æternam. Probat id fusè diuus Hieronymus libro 1. contra Iouinianum, & D. Augustinus lib. de Bono coniugali, & lib. de Sancta virginitate. Nos præcipua dumtaxat argumenta adducemus.

103
Sententia
Catholica.

Probat ergo Primò ex Scripturis. Matth. 19. 1. Probatur cum discipuli dixissent: *Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere; Dominus dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est: sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt; & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus; & sunt eunuchi, qui seipso castrauerunt propter regnum calorum. Qui potest capere, capiat.*

1. Probatur
ex Scriptura.

Ex hoc loco tria perspicuè colliguntur. Primò, Virginitatem esse coniugio præferendam; approbat enim Dominus quod dixerant discipuli, Non expedit nubere. Si non expedit nubere, ergo expedit non nubere, vt Hieronymus inquit: *melior ergo virginitas nuptiis.*

Secundò, Virginitatem esse præferendam propter regnum calorum, id est, vitam æternam, & non tantum propter vitæ huius commoditatem. Hæretici per regnum calorum intelligunt prædicationem Euangelij. Sed contrà. Quia sic castratio illa, quam Christus commendat, non pertineret ad feminas; (his enim non cõpetit Euangelij prædicatione) sed ad solos viros, eosque paucissimos, nimirum verbi diuini prædicatores. quod repugnat ipsi Caluino, qui supra num. 18. & 19. professionem cõlatus etiam feminis, sed senioribus permittit. Deinde est contra communem sententiam Patrum, qui hic præmium vitæ æternæ intelligunt. Hieronymus libro 1. contra Iouinianum, exponens hæc verba, *Proponit, inquit, & vobis premium, inuitat ad cursum, tenet in manu virginitatis brauium, ostendit purissimum fontem, & clamar: Qui sitit, veniat & bibat.* D. Augustinus l. de Sancta virginit. cap. 23. *Quid veracius, quid lucidius dici potuit? Christus dicit, veritas dicit, eos qui pio proposito ab vxore ducenda se continuerint, castrare seipso propter regnum calorum: & contrà humana vanitas impia temeritate contendit, (notent hoc hæretici) eos, qui hoc faciunt, presentem tantummodo necessitatem molestiarum coniugialium deuitare, in regno calorum amplius quidquam ceteris non habere.* Chryostomus Homil. 63. in Matth. *His omnibus ad optandam eligendamque virginitatem inducit. Possibile namque id esse hominibus, hoc modo confirmat. Cogita tecum si aut à natura es, aut inuiri hominũ sic effectus: quid faceres, cum & huiusmodi voluptate careres, & nullam carendo mercedem consequeris? Gratiã igitur Deo agas, quia magna præmia, rutilanteque coronas habebis, si ita viues, quemadmodum sine aliquo premio illi, &c.* D. Basilii lib. de vera virginitate, de istis spadonibus loquens: *Ipsi semet propter regna calorum*

Quid sit
propter regnum calorum.

Omnes in-
uitantur.

Meres
virginitatis.

Virginitatem
esse omnium
possibilem.

rum

rum ad virginitatis præclarum certamen exercent: coniugiumque & simul omne sæculum, eius seruanda causa, contemunt; regnum celeste cum sudore & gloriosis laboribus capeunt. Omitto ceteros; omnes enim idem docent.

104 Tertiò, Colligitur, virginitatem præponi omnibus, illamque seruare, per gratiam Dei esse in nostra potestate: omnes enim ad illam inuitat, cum ait: *Qui potest capere, capiat*: licet omnes inuitat ad fidem & doctrinæ suæ considerationem, cum ait: *Qui habet aures audiendi, audiat*. Ita docent Patres omnes, Hieronymus & Chrysoctomus in verbis allatis, & idem Chrysoct. Homil. illa 63. explicans illa verba, *Qui potest capere, capiat*; Ita, inquit, magis animat atque incendit; vel quia magnitudinem virtutis ostendit; vel quia inestimabili misericordia sua noluit rem in necessitate legis concludere. Et ad hæc possibile id esse monstrat, ut eligendi cupiditas crescere possit. Deinde obiicit: Si electionis opus id est, inquit, quo modo dixit: *Non omnes capiunt, sed quibus datum est?* Respondet: *Vt singulare id esse certamen perdisca, non ut forte datam necessitatem suspicias. his enim datum est, qui sponte id eligunt. quod idem dixit, ut ostenderet superiore auxilio nobis opus esse; quod quidem omnibus paratum est, si volumus in hac lucta superioris enadere. solius quippe est, quando res ardua proponitur, uti hoc modo dicendi, familia habet Cyprianus lib. de habitu Virginum; Basilius lib. de vera virginitate, & alij, qui docent, generatim omnes ad continentiam inuitari.*

Quibus datum est capere.

Obiectio.

Quo modo omnes possunt vel non possunt capere.

Dices, Si omnes id possunt capere, quo modo dicit Dominus: *Qui potest capere, capiat?* Respondeo, *Capere hoc loco est practicè intelligere, id est, iudicare hoc sibi expediens esse ad salutem, ita ut affectus quoque in id trahatur. Itaque non omnes possunt capere, nimirum potentia propinqua & sufficiente: quia non omnes satis sunt instructi ut tantum bonum intelligant, nec diuinitus excitati ut illud ament, omnes tamen possunt capere potentiam remotam, quæ in actum reduci valeat, si velint. omnes enim (de Christianis loquor) cum audiunt virginitatis fructus prædicari, possunt perere ad Deo ut illuminentur, & illam valeant amplecti. Simili modo, omnes qui audiunt fidei prædicationem, possunt credere, quamuis fides non minus sit donum Dei, quam continentia. cur autem tali modo loquendi utatur, supra explicatum ex Chrysoctomo.*

105 Probatum ex cap. 7. prioris ad Corinth.

Eadem veritas probari potest ex cap. 7. prioris ad Corinth. vbi multa in hanc sententiam habentur. Apostolus enim questionibus Corinthiorum respondens, dicit Primò, *Bonum est homini mulierem non tangere*, vnde infert Hieronymus: ergo malum est tangere, id est, minus bonum. Nec obstat quod subdit Apostolus: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat*. Non enim vult dicere ut quisque propter fornicationem ducat uxorem; alioquin, ut rectè Hieronymus ait, hac excusatione libidini si ana laxasset, ut quotiescumque vxor moritur, toties ducenda sit alia, ne fornicemur: sed suam, inquit, habeat, id est, sua utatur, quam habebat antequam crederet, quod sequentibus verbis fufius explicat, *Vxori vir debitum reddat, &c.*

Secundò, dicit, *Volo omnes vos esse sicut me ipsum*, id est, opto vos omnes esse cælibes: præfert ergo cælibatam coniugio.

Tertiò, *Dico autem non nuptis & viduis; bonum*

est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Hic rursus cælibatam præfert.

Quartò, De virginibus præceptum Domini non habeo, (nimirum ut maneant in virginitate) consilium autem do tamquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis. Nec obstat quod subdit, *Existimo enim hoc bonum esse propter instantem necessitatem*: quasi virginitatem præferat propter necessitates huius vitæ. nam per instantem necessitatem intelligit necessitatem moriendi quotidie impendentem, & vitæ huius breuitatem; ut ipsemet paulò post explicat, cum ait: *Hoc itaque dico, fratres, tempus breue est; reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint, &c.* Ut ergo tempus redimamus, & breue illud incertumque spatium vitæ, quod nobis superest, saluberrimè expendamus, nobis utilissima est virginitas.

Quintò, *Solutus es ab uxore, noli quaerere uxorem, &c.*

Sextò, *Qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit.*

Septimò, *Beatior erit, si sic permanferit*, (nimirum libera à viro) secundum meum consilium: puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam.

Denique probat id ipsum Apollolus hac ratione; *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore & spiritu; quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quo modo placeat viro, &c.* vbi rationem adfert, cur virginitas matrimonio sit præstantior: nimirum quia illa liberat hominem vinculis sæculi, & præbet facultatem perfectè seruiendi & vacandi Deo; hoc verò sæculi vinculis astringit, & istam facultatem eripit.

Idem probatur Apocalypsis 14. *Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Vbi infinuatur eximium quoddam præmium præparatum virginibus, quod aliis non dabitur. quem locum eleganter tractat Augustinus lib. de Sancta virginitate, cap. 27. 28. & 29. & Hieronymus supra.*

Secundò Probari potest ex Patribus, quorum testimonia sunt infinita, nec hæretici dissentunt. Vide Augustinum, & Hieronymum locis citatis, Cyprianum de habitu virginum, Ambrosium libro 1. de Virginibus, Basil. de vera virginitate.

Tertiò Probatum ratione. Primò, Coniugium per se non est bonum virtutis, sed natura, & in se differens, per se nulla laude dignum. Vnde Hieronymus, *Non peccat, inquit, si ducit uxorem; non tamen bene facit, si duxerit: intellige non bene facere per se loquendo, nempe si nihil aliud quam ipsum matrimonium, eiusque commoda, voluptates & sobolem spectauerit, ut passim homines solent: nam nec amor sobolis & posteritatis per se est virtutis, sed naturæ tantum affectus. vnde omnibus communis; & nemo inde præcisè laudem meretur. Idem colligitur ex lib. 3. Hypognost. vbi inter cetera, quæ de bono naturæ oriuntur, & adiphora censentur, numeratur *velle ducere uxorem*. Virginitas verò est bonum honestum, eximie virtutis obiectum, adeò ut apud omnes gentes semper in admiratione fuerit habitum, quasi humanam conditionem superans, & soli Numini dicendum, ut constat de Vestalibus Romanorum, de Bonziis Iaponensium & Sinenfium, de Monachis Turcorum.*

Secun-

Secundò, Matrimonium quoad usum & inclinationem conuenit homini secundum portionem inferiorem, qua similis est brutis: virginitas autem conuenit homini magis secundum portionem superiorem, qua similis est Angelis. Et si enim integritas incorruptionis sit in carne, inclinatio tamen ad illam & affectus non inest carni, sed spiritui; neque est naturalis, sed supernaturalis, & celestis, vt pulchrè explicat Ambrosius lib. 1. de Virginitibus. Vnde similes facit Angelis, iuxta illud Domini, Matth. 22. *In resurrectione non nubent, neque nubentur, sicut Angeli Dei in celo.* Et D. Augustinus lib. de sancta Virginitate, cap. 13. *Habeant coniugia bonum suum, non quia filios procreant, sed quia honestè, quia licitè, quia pudicè, quia socialiter procreant, & procreatos pariter, salubriter, instanter educant, quia vni fidem inuicem seruant, quia sacramentum coniugij non violant: hæc tamen omnia a humani officij sunt munera. Virginalis autem integritas, & per ipsam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio est; & in carne corruptibili, incorruptionis perpetuæ meditatio. Cedit huic omnis fecunditas carnis, omnis pudicitia coniugalis, &c.*

Est angelica portio.

Tertiò, Actus proprius & præcipuus matrimonij habet coniunctam maximam verecundiam: vnde etiam requirit secretum; nec quisquam est tam impudens, quin testes omnes, famulos, cognatos, paranyphos, etiam suos liberos, qui sunt ipsius matrimonij fructus, abesse velit, quando illi actui dat operam; vt docet D. Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. 18. & 20. quod est euidentis signum, in hoc opere inesse turpitudinem & dedecus; illudque minùs decere hominem, quàm homo est: non enim nisi de re turpi & dedecorosa erubescimus. Ratio est, Tum quia præterquam quòd iste actus conuenit homini, qua parte similis est brutis, membra in illo non obediunt rationi: de qua inobedientia, cum sit pœna peccati, inflicta propter inobedientiam mentis erga Deum, erubescit animus; vt docet D. Augustinus dicto lib. 14. capite 17. & sequent. Quamquam non dubitauerim, etiam in statu naturæ nudæ talem verecundiam fuisse futuram. Turpe enim est animo, carnem suam regere non posse: tunc tamen non fuisset pœna peccati, sed naturæ imperfectio. Deinde quia in actu illo *parè omnis acies & quasi vigilia cogitationis obruitur*; vt Augustinus ait. Indecorum autem est menti, ita à carnis voluptate vinci, vt quasi sui compos, sui que iuris non sit.

Duplex casus aevu- be scendi.

107 Quartò, Matrimonium implicat hominem voluptatibus carnis, quæ maximè mentem à studio orationis & rebus spiritualibus impediunt. vt enim D. Augustinus lib. 14. de Ciuit. Dei, cap. 16. docet, illa voluptas hominem intrinsecus & extrinsecus sibi vindicat, totumque commouet, animi simul affectu cum carnis appetitu coniuncto atque permixto: vnde animus efficitur carnalis, plenus cogitationibus & affectibus carnalibus. Itaque Apostolus 1. ad Corinth. 7. monet abstinere ab vsu coniugij, quando orationi vacandum. Et Hieronymus, *Oro te, inquit, quale illud bonum est, quod orare prohibet? quod corpus Christi accipi non permittit? quamdiu impleo mariti officium, non impleo Christiani, &c.*

Quintò, Implicat sollicitudinibus huius sæculi. Primò, Vt alter alteri placeat. Secundò, Vt ipsi cum familia honorare inter suos uiuant. Tertiò, Vt proles decenter educant. Quartò, Vt amplam

hereditatem illis relinquunt: quibus in rebus videmus coniuges passim adeò occupari, vt vix dimidiam horam per hebdomadam seruitio diuino impendere queant. Colligitur ex Apostolo supra. Declarat hoc diuus Basilus libro de vera Virginitate: *Que, inquit, mortali coniugio coniuncta est, ad suam ipsius curam, viri quoque altera adiecta, geminam in vna anima ex coniuncto sibi corpore sollicitudinem necessario sustinet: nec ea vnius tantum corporis causa laborat, sed in vna anima, & ad suum, & ad viri corpus curandum iugiter intenta diuiditur. Vbi verò filios post cubiculi solemniam, & secreta commercia parturire, ac in lucem edere coeperit, per unumquemque nascetem animo scinditur, & presentibus miseris, nascetur cura semper adiucitur, &c.*

Sextò, Adfert intolerabile onus viuendi semper cum eodem coniuge, & ei in officio coniugali obsequendi. Nisi enim summa sit morum confectio, diuturna illa cohabitatio parit mutuum fastidium: & multæ intercurrunt offensiones, quæ animos diuellunt, & veluti antipathiam quandam ingenerant, vt sæpè mutuum conspectum vix ferre possint: nihilominus matrimonij nexu tamquam compedibus vinciti, non possunt se inuicem effugere, sed coguntur semper vnà manere, vnà viuere, comedere, bibere, dormire, & vel inuiti in actu coniugali sibi mutuo obsequi: vt merito dixerit Sapiens, Ecclesiastæ 7. *Inueni amariorrem morte mulierem.*

Ex his discrimenibus possumus sic ratiocinari. 108 Id est melius & Deo gratius, per quod homo magis auocatur à voluptatibus carnis & carnis huius sæculi: sed virginitas est talis; ergo est præstantior & gratior Deo quàm coniugium. Secundò, Id est melius & Deo charius, quod maximè præbet facultatem orandi, & Deo seruendi: sed virginitas talem facultatem maximè præbet, & matrimonium eandem impedit, vt patet ex dictis, & docet expressè Apostolus 1. ad Corinth. 7. ergo, &c. Tertiò, Id est melius & Deo charius, per quod homo propter Deum abstinere à maximis carnis voluptatibus, & se totum Deo consecrat, quàm id per quod se totum rebus sæculi & voluptatibus immergit: atqui talis est virginitas; ergo, &c. Denique, Id est melius, quod Dominus noiter, quod Apostoli, & præcipui Sanctorum complexi sunt: sed hi complexi sunt virginitatem, vel si aliqui eorum iuncti erant matrimonio, abstinuerunt ab vsu coniugij, vt Hieronymus de Apostolis ait, ergo, &c.

108 Rationes in forma.

Sed contra obiicitur Primò, Genes. 1. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Hic Dominus videtur dare præceptum coniugij, ac proinde vetare virginitatem. Confirmatur ex Apostolo 1. ad Timoth. 5. *Volo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse.*

109 Obiect. 1.

Respondeo Primò, Præcepto illo Genesios non imponi obligationem singulis, sed primò & per se ipsi multitudini, seu generi humano; vnde non tenentur singuli illud exequi, sed sufficit satis multos esse in genere humano, qui huic officio non desint, quantum nimirum opus est ad generis humani propagationem. Ita D. Thomas ar. 4. ad 1. Et sanè si hoc argumentum aliquam vim haberet, sequeretur, Christum Dominum, vtrumque sanctum Ioannem, & præcipuos Sanctorum contra præceptum diuinum fecisse.

Respon-

Resp. 2.

Est benedictio, non preceptum.

Respondeo Secundò, Illis verbis non tam significari preceptum, quàm benedictionem, per quam tribuit eis generandi facultatem & fecunditatem; quod aperte indicant illa verba: *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite & multiplicamini, & replete terram, & dominamini piscibus maris, &c.* Sunt ergo verba benedicientis, fecunditatem & dominium tribuentis, non præcipientis. Simili modo paulò antè benedixit piscibus & aibus, dicens: *Crescite & multiplicamini, & replete aquas maris; auesque multiplicentur super terram.* vide D. Augustinum lib. 14. de Civ. Dei cap. 21. Fateor tamen, initio mundi non vi illius præcepti, sed Iure naturali, ob necessitatem propagandæ naturæ, singulos ad matrimonium contrahendum fuisse obstrictos: qua necessitate, propagato iam satis humano genere, cessante, cessavit etiam obligatio illius præcepti: sicut cessante necessitate & inopia pauperis, definit obligatio præcepti naturalis elemosinæ. *Definit*, inquam, non in actu primo; (manet enim semper habitualis obligatio pro tempore, quo posset incidere necessitas) sed in actu secundo; quia hîc & nunc non tenemur ad opus. Pari modo non tenemur hîc & nunc ad matrimonium, nisi fortè posita tali necessitate, qualis erat initio mundi, & ita post diluuium.

Ad locum Apostoli Respondeo, Illud loqui de iunioribus feminis, maximè viduis, quæ se non continebant; & patet ex illis verbis: *Nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia.* id est, ne malè viuendo & fornicando dent occasionem gentilibus malè loquendi de Christianis, & eorum religionem calumniandi. has expedit nubere, quia id melius est, quàm sub specie cælibatus malà vità religionem Christianam infamare.

110
Obiectio 2.

Obicitur Secundò, Id est melius, quod plus boni confert mundo: sed matrimonium plus boni in mundum adducit, quàm virginitas: parit enim multas proles, quæ postea piè institutæ multa ad gloriam Dei acturæ sunt, & Deum perpetuò in beatitudine laudaturæ. Confirmatur, Quia totum bonum generis humani est ex matrimonio: sublato enim matrimonij officio periret mundus, & omnia bona opera considerent.

Resp.

Respondeo, Si hoc argumentum valeret, probaret etiam, opus matrimonij omnibus aliis operibus bonis esse præferendum: quia sine illo cetera omnia concident: prùs enim quisque debet nasci, quod fit per vsum matrimonij, quàm possit aliquid boni operari. vnde etiam expediet ducere quàm plurimas vxores, vt plurimæ proles suscipi possint, quæ postea saluæ fiant. vide D. Augustinum de sancta virginitate cap. 9. vbi hoc argumentum soluit. Primum igitur negari potest maior in sensu ad nostrum propositum accommodato. *Melius* enim hîc vocamus, quod est magis salutare, magisque expediens homini ad salutem: quo modo non semper est melius, quod plus boni confert mundo, vt patet in cura pastoralis, in administratione regni, aliisque functionibus publicis, per quas etiam multum boni possit fieri in mundo; tamen melius & perfectius est seruire Deo in Religione. Sic qui pecunia sua emit multos seruos ethnicos vt eos faciat Christianos, non audebit pecuniam suam comparare muneri sacre virginitatis, vt Augustinus ait. Id enim melius, quod hominem magis cum Deo coniungit, eique magis gratum efficit: quale non est matrimonium, sed

An coniugium plus boni confert mundo.

virginitas. Secundò, Negari potest minor: matrimonium enim non plus boni confert mundo, quàm virginitas, sed multò minus. matrimonium enim per se solum producit peccatores & filios iræ, virginitas autem producit eosdem in esse Christiani & filij Dei: sanctificatio enim illorum per Sacramenta, & pia institutio fit per ministros Ecclesiæ, qui virginitatem seu cælibatum colunt. Deinde plus boni est vacare Deo, eiusque obsequio totum esse addictum, quod facit virginitas, quàm vacare liberorum procreationi. minimum enim bonum diuinum maioris est momenti, quàm totum bonum creaturarum. Denique Deus, mundo iam satis repleto, non querit qui filios hominum & peccatores procreent, quorum satis magnus est numerus; sed qui illos conuertant & regenerent in filios Dei: ad quod aptissima dispositio est virginitas, non matrimonium. sicut enim matrimonium est institutum ad replendam terram, ita virginitas ad replendum cælum, vt Hieronymus ait lib. 1. contra Iouinianum, & Tertullianus lib. de monogamia.

Ad confirmationem. Bonum virtutis est ex matrimonio solum remotè, quatenus natura supponitur gratiæ. vnde non potest ex hoc colligi eius perfectio: sicut nec perfectio carnis aut sensuum exteriorum, ex eo quòd sine his concideret mundus, & non possemus mereri. Addo, virginitatem esse præferendam per se, & quamdiu non est periculum, defectu coniugij perituum mundum.

Obicitur Tertio, nihil assumendum in cultum, nisi quod Deus præcepit; iuxta illud Deuteronomij 12. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quidquam, nec minuas:* sed Deus virginitatem non præcepit: ergo non potest assumi ad colendum, & gratum obsequium Deo exhibendum, quinimò est superstitio & idololatrya.

Resp. Maiorem esse non solum falsam, sed etiam fatuam, & omni specie veritatis destitutam; vt supra lib. 2. cap. 40. dub. 6. ostensum est.

Obicitur Quarto, Nemo potest continere, nisi habeat donum continentia; Matth. 19. *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est.* & Sapientia 8. *Nemo potest esse continens nisi Deus det.* sed hoc donum non omnibus datur: ergo stultè facit, qui continentia se addicit, nesciens an hoc donum habeat. stultum enim est se obstringere ad id, quod nescit an possit implere.

Respondeo Primo, Si hoc argumentum valeret, nemo etiam posset amplecti fidem Christi, nisi antè sciret se donum fidei & perseuerantiæ habere: nec quisquam posset iungi matrimonio, nisi sciret se donum continentia; coniugalis habere, quæ non minus est donum Dei, quàm continentia virginalis, iuxta illud Apostoli 1. ad Cor. 7. *Vnusquisque proprium donum habet ex Deo, aliis quidem sic, aliis vero sic.*

Respondeo Secundò, Sicut auxilium amici dupliciter haberi potest, nimirum in actu primo, cum amicus est paratus ferre opem, si rogetur; & in actu secundo, cum reipla iuuat: ita donum continentia; dupliciter haberi potest; in actu primo, seu in præparatione diuina, & in actu secundo. Omnes igitur qui capiunt continere, habent donum continentia; in actu primo: Deus enim ex parte sua paratus est illos iuare, vt reipla

Obiectio 3.

Resp.

111
Obiectio 4.

Resp.

Dupliciter haberi potest donum continentia.

con-

continentiam præstent; ac proinde in potestate illorum est habere donum continentie in actu secundo, si ex parte sua collaborare, & idonea remedia adhibere voluerint; vt docet D. Chryso- stomus supra Homilia 63. in Mathæum, Hierony- mus in cap. 19. Mathæi, Augustinus lib. 6. con- fessionum, cap. 11. in fine.

Remedia
contra ten-
tationes
carnis ex
parte no-
stra.

Remedia autem quæ ex parte sua adhibere de- bent, potissimum sunt tria; oratio, ieiunium, & fe- minarum deuotio. cum enim tentationes carnis oriantur vel ex suggestione diaboli, vel ex redun- dantia cibi & potus, vel ex feminarum aspectu & consuetudine; contra primum adhibenda oratio, (sub qua comprehendimus etiam Sacramentorum, præsertim sanctissimæ Eucharistiæ, vsum: hoc enim est frumentum electorum, & vinum germinans virgines, Zachariæ 9.) Contra secundum, ieiunium. Contra tertium, vitatio aspectus & nimia familiaritas feminarum. quibus ex parte nostra adhibitis, non decrit donum continentie in actu secundo, quo facili negotio continentiam præstemus.

DUBITATIO XVI.

Quibus modis virginitas amittatur.

112 Dico Primò, Virginitatis virtutem amitti om- nibus illis modis, quibus amittitur castitas: quia re ipsa ab hac non distinguitur, sed solum ratione & connotato, vt dictum est. vnde etiam desiderijs turpibus perditur: quod confirmatur ex D. Augustino lib. 1. de Ciuit. cap. 18. vbi docet, etiam corporis sanctitatem amitti per consen- sum in opus turpe. Idem dicendum de morosa delectatione.

113 Virginitatis virtus, non status, nudo consensu amittitur.

Petes, An etiam voluntate nubendi? Respondeo, Ipsam virtutem virginitatis amitti; quia hæc in proposito abstinenti perpetuò etiam à concessa voluptate consistit. Virginitas tamen amitti vulgò non dicitur; quia manet corporis integritas, atque adeò ipse status, qui communiter nominatur virginitas.

114 Dico Secundò, Non amitti violatione carnis, si hac nullo modo est voluntaria. est communis sen- tentia DD. quam pulchrè docet D. Augustinus supra: Quis, inquit, sana mente putauerit se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa vel oppressa carne sua exerceatur & expleatur libido non sua? Si enim hoc modo pudicitia perit, profectò pudicitia virtus animi non erit, nec pertinebit ad ea bona, quibus rectè vivitur, sed in bonis corporis numerabitur: qualia sunt vires, pulchritudo, &c. Si autem animi bonum est, etiam oppresso corpore non amittitur. & infra: Et ideo cum eis (concupiscentiis) non cedere in concussa intentione persistit, nec de ipso corpore perit castitas, quia eo sanctè vitendi perseverat voluntas, & quantum in ipso est, etiam facultas.

Petes, An ergo talis virgo, quæ vi oppressa fuit, possit accipere velum consecrationis?

115 An possit consecrari.

Respondeo, Si ipsa est certa, se nullo modo delectationi illi consensisse, & res est occulta, vide- tur posse consecrari: nam vt ait D. Thomas art. 1. ad 3. si contingat præter animi propositum aliquo casu membri integritatem corrumpi, non magis præiudicat virginitati, quam si manus vel pes corrumpatur. vnde talis potest dicere se incorruptam, nimirum corruptione voluntaria. Confir- matur ex D. Augustino supra, vbi dicit, tali virgi-

ni nihil de corporis sanctitate periisse: camq; parem facit illi, cuius integritatem obstrixit, ex iusta causa, manu velut explorans, casu, dum inspicit, perdidit: atqui non est dubitandum hanc posse velari: ergo & illa poterit.

Nec obstat decretum Leonis, quod refertur cap. 11. Illæ autem 32. q. 5. quia loquitur quando res erat notoria: tunc enim ob suspicionem consensus, & indecentiam externam non sunt velandæ. De- inde non tam videtur esse præceptum, quam con- silium; sic enim ait: Illæ autem famulæ Dei, quæ inte- gritatem pudoris oppressione barbarica perdidērunt, laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia, si se incontaminatis non audeant comparare virginibus. quamuis enim omne peccatum ex voluntate nascatur, & potuerit corruptione carnis mens inuita non pollui; minus tamen hoc illis oberit, si quod potuerunt animo non amittere, se dolent vel corpore perdidisse.

Dico Tertio, Si violatio integritatis vel puritatis carnis fuit voluntaria, amittitur virginitas irre- recuperabiliter. est communis sententia DD. D. Tho- mæ ar. 3. ad 3. Caietan. ibidem. & colligitur ex D. Hieronymo, Epist. 22. quæ est ad Eustochium, de custodia virginitatis: Audenter loquar, cum om- nia possit Deus, suscitare virginem non potest post rui- nam: valet quidem liberare de pena, sed non vult co- ronare corruptam. Idem docet D. Basilius libro de Vera virgin. Ceterum, inquit, si hoc amittas patri- monium integerrime castitatis, quamvis illa omnia facias quæ dixi, celumq; ac terras, maria & abyssos, immen- sumque ærem peruagata fueris, nulla omnino ratione hoc recuperare iam poteris. Quo enim pacto quod cor- ruptum semel, incorruptum fieri? qua ratione quæ cog- nouit virum, quasi non agnouerit, existimabitur? Et infra: Penitentia quidem peccatum relaxari certum est: verù quæ corrupta est, quasi inuoluta persisterit, redintegrari omnino non valet, dum vivit, iugebit. Ratio est, quia sicut innocentia denotat animam numquam peccato mortifero fuisse contamina- tam: ita virginitas ineludit vel connotat, carnem numquam voluntariè esse violatam, aut libidine pollutam. vnde sicut vno peccato mortifero irre- recuperabiliter perit innocentia; ita virginitas vno actu libidinis, sicut tamen omnes virtutes, quæ cum innocentia erant, & quidquid est positivæ perfectionis, recuperari possunt; ita etiam quid- quid est positivæ perfectionis in virtute virginitatis, recuperari potest: non tamen dicitur virgini- tas; quia hoc nomen negationem experientie vol- untariæ libidinis denotat. tota enim ratio cur in- nocentia & virginitas recuperari nequeant, est, quia negationem connotant, quæ semel ablata ne- quit restitui: quia ad actum præteritum, quo abla- ta est, tollendum, non est vlla potentia: qui enim semel ruit, fieri nequit vt numquam ruerit.

Petes, Quibus modis ita amittitur, vt non possit absolute recuperari?

Respondeo, Primò, Ex parte viri, per copulam carnalem: ex parte femine, per voluntariam clau- stri virginalis violationem, siue in matrimonio, siue extra, idque siue per copulam, siue per aliam turpitudinem. Hic modus est maximè notus, adeò vt etiam vulgò sciat hanc ratione virginitatem in perpetuum amitti.

Vnde tali modo corrupta non potest vquam velari; nimirum velo consecrationis, quod ab E- piscopo anno 25. ætatis accipitur: de quo est Ca- non Pij Papæ cap. Virgines, 15. & Gelasij cap. De- uotis.

116 Amisso irre-
recupe-
rabilis.

Cur non
possit recu-
perari.

117 Quibus
modis a-
mittitur.
1. Per co-
pulam.

Talis non
potest ve-
lari.

uotis. 11. & Concilij Africani 3. c. 14. Placuit. 20. q. 1. Huius consecrationis forma habetur in Pontificali Romano pag. 186. & sequentibus. Secus de velo professionis. Nec refert etiam si res sit occulta, & passim habeatur virgo, sitque pro virgine admissa & professa; & scandalum nasceretur, si reiceretur, vt multi DD. tradunt, D. Thomas in 4. d. 14. q. 1. a. 5. & Caietanus in Summa, v. Virginum consecratio, Fumus eodem, num. 3. Siluester v. Consecratio virginum, n. 2. quia, vt iidem aiunt, in sacramentalibus Ecclesie actionibus non debet interuenire fictio, sicut nec in Sacramentis: atqui fictio esset, si ea quæ verè non est virgo, vocaretur virgo. Deinde illa consecratio est propria virginum: ergo nullo modo potest non virginibus applicari; sicut consecratio aquæ non potest applicari vino.

Addunt tamen, hoc casu; quando esset periculum scandali, posse illas benedici, omittis ijs quæ sunt de substantia consecrationis, & mutato nomine virginitatis, in nomen castitatis vel continentie.

118
Obiectio.
Si ves-
tum ex
consecratione
confertur.

Dices, Quid si Episcopus rem norit ex sola confessione? Quid si illa cautela nihil profit ad virginis famam tuendam, & re detecta impendeant grauissima incommoda? Deinde si nomina, quæ ponuntur in forma, sic commutari possunt, cur non etiam eorum significatio absque commutatione potest extendi, vt per virginitatem etiam intelligatur virginitas putatiua; & appelletur virgo, quæ passim talis putatur & vocatur; sicut dicitur Doctor, Prætor, Comes, qui talis passim habetur, & sicut Ioseph in Scriptura vocatur pater Christi?

Respondeo, In priore casu, Episcopum, si illi persuadere non potest vt sponte abstineat, posse & debere illam more aliarum consecrare, nihil mutando vel omitendo: quia alioquin illam apud eos qui adfunt, periculo suspitionum exponeret, & secreta confessionis facto suo panderet: quod nullo casu est licitum.

Idem videri possit dicendum in secundo casu, quando scandalum impendens esset graue, & nulla alia ratio illius euitandi suppeteret, quod tamen rarum est. Hoc probari videtur ratione adducta: & confirmari potest, quia preces, & cetera quæ in consecratione virginum adhibentur, solum habent vim per modum deprecationis factæ in persona Ecclesie, concurrente ad hoc ipso ordine Episcopali; & tota significatio cærimoniarum est ex institutione Ecclesie: ergo in potestate Ecclesie est, hanc formam consecrandi, quando periculum grauissimi incommodi ita postulat, etiam illis accommodare, quæ publicè virgines habentur: nam & hæc quoque suo modo possunt esse sponsæ Christi, & sunt omnium gratiarum, quæ ibi postulatur, capaces. Hanc sententiam tenent aliqui antiqui, vt patet ex Siluestro; & quidam recentiores.

119
2 Volunta-
ria pollu-
tione amit-
titur.

Secundus modus est per voluntariam pollutionem, etiam si fiat absque copula. hac enim virginitatem perire absque spe recuperandi, docet diuus Thomas a. 1. ad 4. & art. 3. ad 3. Caietanus ibidem, & passim alij Doctores. Probat, quia præcipua voluptas carnalis in hac consistit, & omnes alij actus, etiam copula, & violatio claustrum, ob illius voluptatem fiunt: ergo si villo actu amittitur, maxime isto, qui est ceterorum finis. Neque ad hoc

requiritur alius actus exterior, quo hic excitetur, vt putat Martinus, quem refutat Caietanus art. 1. in 3. quæstione: quia alioquin qui sola imaginatione huiusmodi fecidat sponte in se procuraret, etiam si millies id fecisset, esset virgo, & habiturus esset laureolam virginitatis post penitentiam: quod est absurdum, etsi enim cum mulieribus non sit coinquinatus, non minus tamen forde, imò turpius, & magis contra virtutem castitatis, vt infra cap. 3. dicemus.

Nec refert, etiam si in somno contingat, modò in vigilia procurata fuerit; vt si quis eo sine certo genere cibi vel potionis sit vsus. Secus tamè si non fuit procurata, sed præter intentionem absque culpa, saltem letali, euenerit: etiam si fortè postea placeat, quia approbatio illa superueniens, non facit actum illum præteritum esse voluntarium, vt rectè Caietanus art. 1. dub. 3.

Aduerte tamen, puellam, quæ hoc modo, vel etiam accedente contactu externo polluta fuit, si carnis integritatem retinet, posse velari; vt rectè docet Caietanus in Summa, v. Virginum consecratio, Siluester, & Fumus, supra. Ratio est, quia etsi coram Deo non sit virgo, nec habitura sit laureolam; tamen apud homines censetur virgo, omnes enim vocant virginem, quæ claustrum virginale retinet illæsum, etiam si sapius intra se spermatis effusione sit contaminata: quamuis enim non sit virgo virtute; est tamen virgo statu, vt inquit Caietanus. Vnde Ecclesia, quæ vitur nominibus vt plures, idem per nomen *virgo* & *virginitas* intelligit, quod vulgò intelligi solet: cuius signum est, quòd in Pontificali Romano, vbi de hac consecratione agitur, non dicatur roganda de aliqua contaminatione, sed *de vita, conscientia, & carnis integritate*, vt notat Caietanus. Itaque non requirit Ecclesia nisi carnis integritatem.

Tertius modus est per turpes contactus, animo libidinoso factos vel admissos; nimirum si tales sint, & eo modo fiant, vt in natura sana necessario pollutionem excitarent: quamuis fortè reipsa in hoc homine ob naturæ debilitatem, vel morbum id non faciant: id enim per accidens est. Confirmatur, quia non videtur dubium quin per sodomiam amittatur illa carnis puritas, quam postulat virginitas, etiam si fortasse non adsit pollutio; quia actus ille ob eam causam fit, & ex se est ad hoc sufficiens in tali ætate. Idem dicendum de alijs turpibus contactibus. Ita sentit Rosella v. Virginitas, citans Vlericum, & insinuat Caietanus articulo 1. versus finem, ad 5. quamuis paulò post dubitet de viro. In puero tamen, cui ratione ætatis deest potestas seminandi, sentit nullo actu turpi virginitatem ex parte corporis amitti. Contrarium fortè verius, si adsit perfectus rationis vsus. Ex his patet, quia ratione virginitas sit recuperabilis, qua non sit.

Dices, Etiam ipsa virtutis species non videtur posse recuperari: nam hæc consistit in proposito seruanda: integritatis: hoc autem propositum amissa integritate est impossibile; quia conseruari non potest quod non potest recuperari. Ob hoc argumentum Martinus etiam ipsam virtutem, qua talis est speciei, irrecuperabilem esse tradit contra D. Thomam.

Respondeo Primò, Hoc argumento solum probari, non posse hanc virtutem recuperari actibus efficacibus; non autem, non posse inefficacibus,

Si in som-
no accidat.

120
Polluta po-
tate velari.

121
3. Per con-
tactus im-
pudicos.

122
Obiectio.
An virtus
possit recu-
perari.

Resp. 1.

cibus, qui in simplici affectu & bonis desideriis consistunt: hi enim sufficiunt ad virtutem comparandam, & suo modo exercendam. sic pauper potest comparare virtutem magnificentia, etiam si illi materia ad opus externum necessaria desit.

Resp. 2.

Respondeo Secundò, Etiam posse recuperari efficacibus actibus, non quibus velit conseruare integritatem; sed quibus velit in posterum absti-

nere ab omni actu, quo posset violari integritas, si esset. Virtus enim virginitatis non aliter conseruat integritatem carnis, quam cauendo omnia quae illam possent laedere. quare cum eadem omnia, etiam amissa integritate, caueri possint, potest habere omnes actus quos antè habebat. Non tamen dicitur *virginitas*, quia hoc nomen connotat integritatem.

CAPVT III.

De Gula, Ebrietate, & Luxuria.

Habet Dubitationes 15.

Hæc vitia virtutibus superiore capite expositis opponuntur; gula abstinentiæ, ebrietas sobrietati, luxuria castitati.

id est, plus quàm natura requirat: qui modus est frequentissimus.

DUBITATIO I.

Quid gula, & quale peccatum.

D. Thomas q. 148.

Circa ipsam *sumptionem* potest esse excessus vel ratione *modi*; vt si quis voraciter comedat, cibos non mansos deuorando, sicut canes, & leones, hoc significat *ardenter*.

Vel ratione *temporis*, debitum tempus præueniendo, vel etiam sæpius quàm deceat comedendo. quod indicat *præpropere*.

Differunt autem hæc inordinationes specie, secundum D. Thomam, vnde etiam diuersæ in diuersis reperiuntur: alij enim solum peccant in pretiositate ciborum; quia nihil illis sapit, nisi peregrinum & sumptuosum: alij in qualitate, & palati teneritudine: alij in quantitate: alij in voracitate: alij in crebritate sumendi: alij in pluribus horum: alij in paucioribus. Expressit hos quinque modos D. Gregorius loco cit. his verbis: *Quinque modis nos gula vitium tenet: aliquando namque indigentia tempora præuenit: aliquando lautiores cibos querit: aliquando que sumenda sunt, accuratius preparari appetit: aliquando in ipsa quantitate sumendi, mensuram refectionis excedit: aliquando in ipso astu immensi desiderij aliquis peccat.*

3
Discrimen
illorum
modorum.

Hoc nomen dupliciter accipitur. Primò, Generaliùs, vt etiam comprehendat inordinationem, quæ contingit in potu: & hoc modo diuiditur à quibusdam in *comessationem* & *ebrietatem*, tamquam in species; quarum meminit Apostolus ad Romanos 13. *Non in comessationibus & ebrietatibus.* puto tamen, *comessationem* ibi amplius inuoluere; *noip* enim (qua voce ibi vitur Apostolus) significat lasciuam computationem cum impuro cantu, aliisque temulentis dièctis & factis; vt ex scholiis Photij, Theophylacti, & alij Auctoribus Græcis constat. hoc apud Latinos vocatur *comessatio*, non tam à comedendo, quàm à *καμάρειν*, quod est computationi lasciuæ deditum esse.

Comessatio.

Secundò, Strictè, vt opponitur virtuti *abstinentiæ* strictè acceptæ: & hoc modo sicut abstinentia est virtus, quæ facit nos moderatè appetere & vti cibo, & potu nos inebriante, ita *gula* est vitium in appetitione & vsu delectationis cibi & potus debitum modum, id est, præscriptum rationis, excedens.

Petes, Vtrum his modis omnes gulæ species contineantur, videntur enim esse aliqua alia: nam qui comedit carnes tempore veitio, peccat peccato gulæ; similiter qui comedit ante Communionem, & tamen nullo horum modorum peccat. Idem videtur de illo, qui loco indebito, v. g. in templo, vel in foro comedit. Item qui cibus noxiis vitur. Denique qui carne humana, vel carbonibus, aliisque cibus execrandis delectatur.

4
Obiecto.
An omnes
species con
tineantur.

Hoc autem fieri potest quinque modis, vt pulchrè ostendit D. Thomas art. 4. ex D. Gregorio lib. 30. *Moralium* c. 27. qui hoc versiculo continentur, *Præpropere, laute, nimis, ardentè, studiosè.* nam excessus spectari potest vel circa ipsum cibum, qui huic homini non congruit, vel circa illius *sumptionem*. circa cibum, vel ratione *substantiæ*, vel *qualitatis*, vel *quantitatis*.

2
Quinque
modis exce
ssatur.

Ratione *substantiæ* est excessus, cum appetuntur cibi pretiosiores, quàm conueniat statui; vt si Religiosus contempnis aliis cibus, nolit comedere nisi perdicis, phasianos, ficculas. hoc insinuatur per *laute*.

Ratione *qualitatis*; vt cum in condimentis & studio preparandi est excessus: vt si nolit comedere, nisi multo saccharo, vel succis variis sit conditum. hoc indicat *studiosè*.

Ratione *quantitatis*; cum nimium comeditur,

Respondeo, Illas solas esse gulæ species, quæ constituuntur per circumstantias inducentes diuersas inordinationes, oppositas virtuti abstinentiæ. tales autem videntur esse solum quinque supradictæ, quia inordinatio, quam inducunt, non repugnat propriè alteri virtuti quàm abstinentiæ. Circumstantiæ verò, quæ inducunt inordinationem repugnantem alteri virtuti, non constituunt speciem gulæ, sed alterius vitij, ad quod illa inordinatio per se pertinet. v. g. ex eo quod cibus sit noxius, non constituitur species gulæ; quia nocere naturæ suæ non est cōtra virtutem abstinentiæ, sed contra charitatem sui. vnde in vsu talis cibi non est alia inordinatio propria gulæ, quàm quod cibus nimis ardentè appetatur, ita vt ex eius affectu homo velit nocere valetudini. Itaque in casibus propositis non constituitur distincta species gulæ, sed inordinatio gulæ, quæ in illis reperitur, pertinet

Resp.
Quæ dicitur
propriè
vitiij alicuius
species.